

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

ступеню бакалавр

студента Фасової Патріції Родіонівна

(ПІБ)

академічної групи 072-16-1

(шифр)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

на тему: «Планування собівартості продукції та шляхів її зменшення (на прикладі ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС»)»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	доц. Крилова О.В.			
Рецензент				
Нормоконтролер	доц. Доценко О.Ю.			

Дніпро
2020

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

О.В.Єрмошкіна

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавр**

студенту **Фастовій П.Р.** академічної групи **072-16-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

(код і назва спеціальності)

На тему: «Планування собівартості продукції та шляхів її зменшення (на прикладі ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС»)»

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від _____ р. № _____

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	04.05.2020- 07.05.2020
Розділ 1	Теоретико-методичні підходи до планування собівартості продукції підприємства	08.05.2020- 17.05.2020
Розділ 2	Аналіз собівартості продукції ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС»	18.05.2020- 26.05.2020
Розділ 3	Планування собівартості продукції ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС» та шляхи її зниження	27.05.2020- 02.06.2020
ВИСНОВКИ		03.06.2020- 04.06.2020
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	05.06.2020- 07.06.2020

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

О.В. Крилова

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання 21.04.2020 р

Дата подання до екзаменаційної комісії 08.06.2020 р.

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

П.Р. Фастова

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Фастова П.Р. – Планування собівартості продукції та шляхів її зменшення (на прикладі ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС») - Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2020.

Кваліфікаційна робота присвячена визначенню підходів до формування собівартості продукції підприємства та її планування.

У роботі визначена актуальність теми, мета дипломної роботи. Розглянуті підходи до формування собівартості продукції підприємства і шляхи її зменшення (на прикладі ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС»).

Розраховані основні фінансові показники діяльності підприємства, проаналізований рівень собівартості, інших витрат, прибуток, рентабельність підприємства.

На підставі вивчення методів планування собівартості продукції підприємства, розраховані прогностичні показники за різними підходами.

Одержані результати носять реальний характер і можуть бути використані ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС» з метою планування собівартості.

СОБІВАРТІСТЬ, ПРИБУТОК, ЗБИТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ,
ПЛАНУВАННЯ, ТОЧКА БЕЗЗБИТКОВОСТІ

ABSTRACT

Fastova P.R. - Planning the prime cost of products and ways for its reduction (in terms of "YUZHSPETSTEKHTRANS" Ltd)- Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining the educational qualification level of the bachelor in specialty 072 "Finance, banking and insurance" - Dnipro University of Technology, Dnipro, 2020.

Qualification work is devoted to the definition of approaches to the formation of the cost of production of the enterprise and its planning.

The relevance of the topic, the purpose of the thesis are determined in the work. Approaches to the formation of the cost of production of the enterprise and ways to reduce it (on the example of "YUZHSPETSTEKHTRANS" Ltd) are considered.

The basic financial indicators of activity of the enterprise are calculated, the level of prime cost, other expenses, profit, profitability of the enterprise is analyzed.

Based on the study of methods of planning the cost of production of the enterprise, calculated forecast indicators for different approaches.

The obtained results are real and can be used by "YUZHSPETSTEKHTRANS" Ltd for cost planning.

COST, PROFIT, LOSS, PROFITABILITY, PLANNING, BREAK-FREE POINT

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ	
1 СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1 Суть собівартості продукції та характеристика її видів	9
1.2 Методи планування собівартості продукції	17
1.3 Фактори та методи зниження собівартості продукції	23
Висновки по розділу 1.....	27
РОЗДІЛ АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ	
2 «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС».....	29
2.1 Загальна характеристика підприємства ТОВ «Южспецтехтранс».....	29
2.2 Аналіз основних показників діяльності підприємства	30
2.3 Аналіз складу та структури собівартості та витрат ТОВ «Южспецтехтранс».....	32
2.4 Аналіз фінансового стану ТОВ «Южспецтехтранс».....	41
Висновки по розділу 2.....	45
РОЗДІЛ ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ	
3 «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ	47
3.1 Планування собівартості на підприємстві ТОВ «Южспецтехтранс» шляхом розрахунку точки беззбитковості	47
3.2 Планування собівартості продукції та її елементів ТОВ «Южспецтехтранс» на основі екстраполяції минулих подій	52
3.3 Планування собівартості ТОВ «Южспецтехтранс» шляхом розрахунків резервів її зниження за статтями	57
3.4 Оцінка впливу прогнозного рівня собівартості на ефективність діяльності підприємства	59
Висновки по розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ.....	68

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Перехід до ринкової економіки вимагає від компаній раціонального та економічно раціонального підходу до планування своєї діяльності, встановлення фінансової та виробничої політики, аналізу та оцінки результатів. Одним з найважливіших елементів фінансової політики компанії є політика збільшення прибутку.

Основним показником, що характеризує рівень виробничих витрат, а також результатів виробничо-господарської діяльності підприємства та його структурних підрозділів, є виробничі витрати, що охоплюють усі сфери діяльності підприємства. Собівартість продукції є важливим підсумковим показником, який характеризує результати діяльності компанії. Чим краще компанія працює, тим економічніше вона використовує власні ресурси, тим ефективніше вдосконалює обладнання, тим нижча вартість виготовленої продукції. Зниження виробничих витрат є однією з головних умов збільшення прибутку компанії, підвищення прибутковості та продуктивності праці.

В останні роки вартість виробництва, її складові, норми витрат на окремі елементи, система формування та управління витратами у зв'язку з встановленням цін стали предметом поглибленого дослідження великої групи вітчизняних та зарубіжних вчених.

Метою даної роботи є полягає у плануванні собівартості продукції та проведення аналізу собівартості на прикладі ТОВ «Южспецтехтранс».

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі задачі:

- визначення теоретико-методичних підходів щодо планування собівартості підприємства та шляхів її зниження на прикладі ТОВ «Южспецтехтранс»;

- аналіз фінансового стану підприємства та рівня собівартості продукції на прикладі ТОВ «Южспецтехтранс»;

- обґрунтування планових показників собівартості продукції та шляхів її зниження на прикладі ТОВ «Южспецтехтранс».

Об'єктом дипломної роботи є витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції.

Предметом дипломної роботи є сукупність теоретичних, практичних та методичних інструментів аналізу та планування собівартості продукції підприємства та її зниження.

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися такі методи досліджень: вибірки, узагальнення, порівняння, групування; коефіцієнтний аналіз; методи графічного зображення даних; методи прогнозування.

Інформаційною базою роботи є Закони України, постанови національного банку України, звіти ТОВ «Южспецтехтранс», матеріали конференцій, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Практичне значення одержаних результатів.

Одержані результати носять реальний характер і можуть бути використані на підприємстві ТОВ «Южспецтехтранс» з метою планування собівартості

Апробація результатів дослідження Основні результати роботи та їх практична значущість висвітлені на студентській науково-практичній інтернет-конференції. Розвиток фінансової системи країни в умовах глобалізації відбувся на кафедрі економічного аналізу та фінансів НТУ «Дніпровська політехніка» (м. Дніпро, 2020 р.).

Особистий внесок автора. Кваліфікаційна робота є самостійною працею. Усі результати, викладені у роботі, отримані автором особисто.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу трьох розділів і висновків, загальний обсяг роботи становить __ сторінки. Робота містить 21 таблицю, 17 рисунків, список використаних джерел зі 33 найменування, 2 додатки..

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть собівартості продукції та характеристика її видів

Собівартість продукції є одним з важливих економічних показників діяльності компанії. Він всебічно характеризує рівень витрат усіх ресурсів підприємства, а отже, рівень технології та організації виробництва, є основою для формування цінової політики та визначення рентабельності підприємства. Вартість - об'єктивна економічна категорія. Її економічне значення полягає в тому, що воно показує вартість витрат компанії, пов'язаних з виробництвом та збутом. Кожна компанія повинна замінити ресурси, витрачені на продовження виробництва, як частину витрат.

Вартість здавна вважається поняттям, яке практично використовується головним чином при плануванні, обліку та аналізі. Цей факт знаходить своє відображення у визначенні вартості як вартості підприємства, яка пов'язана з розумінням природи та характеристик собівартості, її місця та ролі в системі економічних показників.

Вартість - це один з основних показників діяльності підприємства, що використовується для визначення попиту на оборотні кошти, планування прибутку, визначення економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів та виробництва в цілому для планування в межах заводу; та формувати ціни [11, с. 201].

Поняття собівартості продукції базується на двох положеннях:

це витрати на виробництво на підприємстві;

всі витрати, що включаються у вартість, виражені в одній, загальній для всіх форм.

Перша особливість полягає в чіткому вивченні кола витрат, що включаються у собівартість продукції. Друга особливість впливає з того, що виробничі витрати реалізуються у багатьох формах.

Вартість є одним з вирішальних факторів, що впливають на коефіцієнт прибутку та прибутковості. Вартість показує, які витрати виробляє компанія. Витрати включають минулі витрати на оплату праці (амортизація основних фондів, вартість сировини, матеріалів, палива та інших матеріальних ресурсів) та витрати на оплату праці працівників підприємства (заробітна плата).

Як витрати вони виражаються у грошовому вираженні, витратами всіх видів ресурсів: основних фондів, природної та промислової сировини, матеріалів, палива та енергії, робіт, що використовуються безпосередньо у виробничому процесі та роботі, а також для збереження та покращення умов виробництва та вдосконалення [17, с. 130]. Склад витрат, що включаються до собівартості продукції, їх класифікація за статтею визначається державним стандартом, а методи калькулювання - самими підприємствами.

Витрати на виробництво дуже важливі і служать для виправдання багатьох економічних рішень, включаючи:

- при визначенні ціни на продукцію. У цьому випадку вартість є нижньою межею та основою для визначення ціни продукції для підприємств. Тому зниження виробничих витрат є важливим фактором, який дозволяє компанії отримувати більші прибутки за поточними ринковими цінами;

- при аналізі економічної діяльності підприємства використовується індекс первинних витрат на виробництво для контролю використання матеріальних, нематеріальних, грошових та трудових ресурсів;

- при затвердженні рішень щодо вдосконалення виробництва виробнича собівартість використовується як показник доцільності здійснення організаційно-технічних заходів [6, с.127].

Як категорії економіки:

- це основа для обліку та контролю рівня витрат на виробництво та реалізацію;

- слугить основою для ціни товару та його нижньої межі;
- визначає прибуток і рентабельність;
- відображає ефективність використання виробничих ресурсів, вдосконалення системи організації та управління виробництвом;
- є важливим елементом економічного обґрунтування управлінських та інвестиційних рішень.

Наступні показники є предметом аналізу витрат:

- витрати на гривневу продукцію;
- виробничі витрати, пов'язані з оцінкою предметів та елементів витрат;
- питома вартість окремих видів продукції.

Витрати на виробництво, будучи витратами компанії, пов'язаними з виробництвом та обігом, складають основу для порівняння витрат і доходів, тобто самозайнятність - основна особливість ринкового економічного розрахунку. Вартість - один з найважливіших показників ефективності використання ресурсів.

Залежно від етапів створення витрат існують витрати:

- технологічні;
- виробництво;
- повний.

Технологічна вартість - це вартість, яка включає витрати, пов'язані з технологією виробництва, а також витрати на організацію та управління виробництвом у магазинах, колективах, фермах (це накладні витрати).

Собівартість продукції - це сукупність технологічних витрат та витрат на організацію та управління підприємством в цілому (накладні витрати).

Загальна собівартість - це сума виробничих витрат і витрат на продаж і зберігання продукції [5, с.236].

Залежно від часу:

- планова собівартість, тобто вартість, запланована на початок року;
- звітна або фактична вартість - це витрати, понесені наприкінці звітного періоду

- тимчасова вартість - вартість якої складається з фактичних даних за 3 квартали та планових витрат на 4 квартали.

Метою планування витрат є економічно раціональне визначення витрат, необхідних протягом періоду планування виробництва та продажу кожного виду, і всієї промислової продукції підприємства, що відповідають вимогам щодо її якості [22, с. 25]. Зростання собівартості продукції підприємств різних галузей економіки України набуло широкого поширення. Це супроводжує збиткове зобов'язання. Дані, що характеризують частку збиткових підприємств як по всій країні, так і в галузевому контексті, є "вражаючими" і практично не зменшуються [21, с. 42].

Методичні основи формування інформації про витрати підприємства в бухгалтерському обліку та його відображення у фінансовій звітності викладені в регламенті (стандарті) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" [1]. Склад та порядок розрахунку витрат, що включають витрати на виробництво, регулюються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати". Відповідно до цього Положення витрати звітного періоду трактуються як зменшення економічних вигод у вигляді продажу активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками). У цьому випадку витрати визнаються як витрати зазначеного періоду одночасно з визнанням доходу, за який вони були понесені. Якщо хоча б одна з умов визнання активу не виконується, актив не визнається, а вартість придбання активу виключається в поточному періоді з «Інших операційних витрат».

До витрат господарської діяльності згідно з П(С)БО 1 та П(С)БО 3 також є дефіцит товарно-матеріальних цінностей, списання товарно-матеріальних цінностей або основних фондів, які визнаються активами, сплата штрафних санкцій, витрати на заохочення, соціальний та промисловий розвиток, податки.

Структура виробничої собівартості - це відсоток конкретної статті витрат до їх загальної кількості [2, С. 191]. Виробництво продукції (робіт, послуг) передбачає певні витрати, які називаються «виробництвом». У собівартість

продукції включаються прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі виробничі витрати та накладні витрати. Детальний перелік та структура статей для розрахунку витрат на первинне виробництво, встановлена самою компанією.

Прямі витрати матеріалів включають витрати на сировину та основні матеріали, придбані напівфабрикати та комплектуючі, допоміжні та інші матеріали, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

Оцінки прямих матеріальних витрат складаються одним із наступних методів:

- вартість відповідної ідентифікованої одиниці товарно-матеріальних цінностей;
- середньозважена вартість;
- вартість вперше взятих товарно-матеріальних цінностей;
- вартість останнього пікапу;
- регуляторні витрати;
- відпускні ціни.

Прямі витрати на оплату праці включають заробітну плату та інші виплати працівникам, які беруть участь у виробництві товарів, робіт чи послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного фонду витрат.

Інші прямі витрати включають усі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, включаючи відрахування на соціальну діяльність від прямого персоналу, оренду на землю та частки нерухомості, втрату шлюбу та витрати на виправлення шлюбу, що належать певному виду товару [3, с.178].

Склад накладних витрат (накладних витрат):

1) витрати на управління виробництвом (заробітна плата та відрахування на соціальну діяльність та медичне страхування керівництва виробничого підрозділу, оплата відряджень працівників виробничих підрозділів);

2) амортизація основних фондів та нематеріальних активів загальнопромислового призначення;

3) витрати на обслуговування, експлуатацію та ремонт, страхування, оперативний лізинг основних засобів та інших основних виробничих основних фондів;

4) витрати на вдосконалення технології та організації виробництва (заробітна плата та внески соціального забезпечення працівників, які беруть участь у вдосконаленні технології та організації виробництва, поліпшенні якості продукції);

5) витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інші витрати на утримання виробничого обладнання;

6) витрати на утримання виробничого процесу (оплата праці загальнопромислового персоналу, внески на соціальне страхування, медичне страхування службовців та службовців управління виробництвом; витрати на технологічний контроль за виробничими процесами та якістю продукції, робіт і послуг);

7) витрати на охорону праці, безпеку та охорону навколишнього середовища;

8) інші витрати (внутрішній потік матеріалів, виробів на складах; недоліки та втрати через матеріальну шкоду; оплата простоїв тощо).

Відповідно до кошторисних витрат виробництва, готову продукцію відправляють на склад і списують на продаж.

Вартість готової (товарної) продукції визначається шляхом коригування обсягу виробничих витрат компанії у звітному періоді на обсяг незавершеного виробництва на початок та кінець звітного періоду:

$$C_m = HB_n + C_e - HB_k, \quad (1.1)$$

де HB_n — незавершене виробництво на початок звітного періоду, грн;

C_e — виробничі витрати підприємства за звітний період, грн;

HB_k — незавершене виробництво на кінець звітного періоду, грн.

Вартість реалізованих товарів розраховується як алгебраїчна сума собівартості товарів та зміни надлишку готової продукції на складах підприємства на початок та кінець звітного періоду за формулою:

$$C_p = Z_n + C_m - Z_k, \quad (1.2)$$

де Z_n — залишки готової продукції на початок звітного періоду, грн;

C_m — собівартість виготовленої продукції за період, грн;

Z_k — залишки готової продукції на кінець звітного періоду, грн.

При списанні продукції на продаж, собівартість виготовлення виробленої продукції коригується на залишок непроданої продукції на початок і кінець періоду. Це означає, що визначався обсяг продукції, що продається за собівартістю виготовлення.

Накладні накладні витрати (адміністративні, продажні та інші операційні витрати) безпосередньо пов'язані з операційними результатами

1. Адміністративні витрати:

- - загальні корпоративні витрати (організація партнерських зустрічей, витрати на розваги тощо);
- - витрати на місії та обслуговування бізнесу;
- - амортизація основних фондів та нематеріальних активів загальногосподарського призначення;
- - витрати на обслуговування основних фондів (операційний лізинг, ремонт, страхування майна, опалення, освітлення, охорона тощо);
- - витрати на зв'язок, платежі за розрахунки та касові послуги;
- - витрати на врегулювання суперечок у судовій владі тощо;
- - податки, збори та інші обов'язкові платежі, передбачені законодавством (крім тих, що включаються до собівартості продукції).

2. Витрати на збут містять :

- витрати на пакувальний матеріал, витрати на ремонт тари;
- винагорода та комісії для працівників відділу продажу;
- витрати на рекламу та дослідження ринку;

- Витрати на підготовку до продажу;
- витрати на відрядження працівників відділу продажу;
- витрати на утримання основних засобів, пов'язаних з реалізацією продукції (оперативний лізинг, страхування, амортизація, ремонт, опалення, охорона);
- витрати на транспортування, обробку та страхування продукції, транспортно-експедиторські послуги тощо;
- гарантійні витрати на ремонт та інші витрати.

3. Інші експлуатаційні витрати: витрати на дослідження та розробки; вартість проданої іноземної валюти; вартість реалізованих запасів; втрати, дефіцит амортизаційних запасів, а також визнані штрафи.

Накладні витрати діляться на змінні та фіксовані. змінна: витрати на виробництво та обслуговування (магазини, секції), які пропорційно змінюються на зміну розміру бізнесу {вартість придбання сировини, комплектуючих; електроенергія та паливо; технічні; винагорода за детальну роботу та інші прямі витрати). Змінні витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат, використовуючи основу розподілу (години, заробітна плата, обсяг операцій), виходячи з фактичних результатів звітного періоду;

постійні витрати: витрати на утримання та управління виробництвом, які залишаються незмінними при зміні розміру бізнесу (амортизація, орендна плата, погодинна заробітна плата та інші постійні витрати).

Накладні витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат, використовуючи основу розподілу (години, заробітна плата, обсяг бізнесу, прямі витрати) з нормальною ефективністю [18, с. 111].

Нерозподілені постійні накладні витрати включаються у вартість товарів, реалізованих під час їх виникнення. Завищені виробничі витрати фактично виникають у випадку відхилень від встановлених стандартів списання основних фондів у виробництво.

1.2. Методи планування собівартості продукції

Планування підприємства здійснюється за допомогою різноманітних методів. Вибираючи методи планування, потрібно враховувати деякі вимоги до них. Методи планування повинні:

- по-перше, бути адекватними зовнішнім умовам управління, особливостям різних етапів процесу створення та розвитку ринкових відносин;
- по-друге, вони повністю враховують профіль об'єкта планування та різноманітність засобів та способів досягнення основної мети бізнесу - збільшення прибутку; по-третє, вони відрізняються залежно від типу плану, який розробляється. Більшість відомих методів планування можна класифікувати з різних причин.

Результати класифікації методів планування за деякими основами представлені в таблиці. 1.1 [12]

Для визначення важливості показників важливо виділити методи планування відповідно до методу розрахунку планових завдань. Пробно-статистичний метод (середні показники) заснований на використанні фактичної статистики попередніх років, в середньому при постановці цілей. Більш виправданим є факторний метод планування, згідно з яким планові значення показників визначаються на основі розрахунків впливу найважливіших факторів, що спричиняють зміни цих показників. Розрахунки за окремими факторами в основному використовуються для планування ефективності виробництва (визначення можливих темпів підвищення продуктивності праці, зниження виробничих витрат тощо).

Найбільш точним є метод нормативного планування, суть якого полягає в тому, що планові показники розраховуються на основі прогресивних стандартів використання ресурсів, включаючи їх зміни в результаті здійснення організаційно-технічних заходів протягом планового періоду. Зрозуміло, що застосування цього методу на підприємстві вимагає створення відповідної нормативної бази.

Таблиця 1.1

Класифікація методів планування

Класифікаційні ознаки	Методи планування
Вихідна позиція для розробки плану	Ресурсний (за можливостями) Цільовий (за потребами)
Принципи визначення планових показників	Екстраполяційний Інтерполяційний
Спосіб розрахунку планових показників	Пробно-статистичний Факторний Нормативний
Узгодженість ресурсів та потреб	Балансовий Матричний
Варіантність розроблюваних планів	Одноваріантний (інтуїтивний) Поліваріантний Економіко-математичної оптимізації
Спосіб виконання розрахункових операцій	Ручний Механізований Автоматизований
Форма подання планових показників	Табличний Лінійно-графічний Логіко-структурний (сітьовий)

Метод балансу гарантує, що потреби в плануванні відповідають ресурсам, необхідним для їх задоволення. Його суть зводиться до розробки спеціальних табличних балансів, в яких в одній частині з різною нудотою деталей відображаються всі сфери споживання ресурсів у міру необхідності, а в іншій - джерела цих ресурсів. Під час підготовки балансу слід вирішити наступне основне завдання: забезпечити рівність цих двох частин балансу. Баланси підприємств розробляються для різних видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Метод матричного планування - це подальший розвиток методу

балансу і полягає у побудові моделей взаємозв'язків між виробничими підрозділами та показниками.

У сучасних умовах бізнесу підприємства зазвичай розробляють не одну, а декілька варіантів плану. Показники окремих розділів (найважливіші) повинні бути оптимізовані за допомогою економіко-математичного моделювання. Замість традиційного методу ручного планування із застосуванням найпростіших обчислювальних інструментів були введені більш сучасні, які стають загальними - механізовані та автоматизовані за допомогою настільних ПК, персональних комп'ютерів та складних електронних комп'ютерів. Форма подання розрахованих планових показників (у вигляді таблиць, рисунків, діаграм, мережевих графіків тощо) Вона відображає культуру та прозорість методу планування діяльності підприємства.

При плануванні витрати повинні відрізнити вартість окремих виробів (розрахунків) від вартості загального обсягу готової (кінцевої) продукції. У підрозділах з коротким виробничим циклом і стабільним балансом (запасом) незавершеного виробництва вартість собівартості (магазину) готової продукції збігається з кошторисною. В інших випадках, особливо коли введення та відпуск продукції протягом планового періоду кількісно змінюються і змінюють незавершене виробництво на початку та в кінці, собівартість продукції відрізняється від передбачуваних витрат.

Існують такі основні методи планування витрат на продукцію:

1) Метод планування витрат відповідно до техніко-економічних факторів. Відповідно до цього методу, собівартість продукції визначається з урахуванням впливу технічних та економічних факторів на витрати підприємства в плановому році порівняно з попереднім роком. Такими факторами можуть бути:

- підвищення технічного рівня виробництва;
- вдосконалення організації виробництва та роботи;
- зміна структурного обсягу виготовленої продукції; підвищення ефективності використання ресурсів підприємства;
- використання матеріальних ресурсів з кращими властивостями.

2) Метод оцінки - передбачає визначення собівартості за допомогою оцінки витрат, яка може складатися як з окремих складних предметів, так і із загального обсягу продукції; дозволяє поєднувати окремі розділи тактичного плану та узгоджувати їх із планами окремих підрозділів. На основі кошторису витрат визначається загальна собівартість продукції та збуту.

3) Метод розрахунку. З його допомогою визначається сума витрат на виробництво виробничого підрозділу, робіт, послуг. Планові розрахунки використовуються для планування витрат усього обсягу виробництва, розробки планових кошторисів витрат. Визначення загальної вартості підприємства.

4) Нормативний метод. Відповідно до цього методу, собівартість виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг) розраховується виходячи з норм і стандартів. Цей метод застосовується в тих галузях, де виробничі операції постійно повторюються, інакше встановити правила неможливо. Норми витрат встановлюються на основі фактичних даних попередніх років або на основі технічного аналізу. Останній метод є більш ефективним, оскільки знижує ризик перенесення помилок та обчислень попередніх років у планові стандарти.

Тому загальна собівартість продукції дорівнює:

$$C_k = C_z + C_{n1} - C_{n2}, \quad (1.3)$$

де, C_k — собівартість кінцевої продукції підрозділу за плановий період, грн.;

C_z — загальні витрати підрозділу за кошторисом, грн.;

C_{n1}, C_{n2} — собівартість залишків незавершеного виробництва відповідно на початок і кінець планового періоду, грн.

Вартість незавершеної роботи на початку планового періоду береться з реальних (очікуваних) даних, наприкінці - вона обчислюється з урахуванням специфіки даного виду виробництва [14, с. 271]. При одиничному та дрібномасштабному виробництві вартість незавершеного виробництва для окремих замовлень на кінець планового періоду може бути розрахована виходячи з їх запланованої готовності. В інших видах виробництва такі розрахунки проводяться, коли необхідно відкоригувати фактичну вартість

виробництва, що проходить, або коли змінюється обсяг виробництва. При цьому враховується середньодобова продуктивність за собівартістю продукції, середня тривалість виробничого циклу та темп збільшення витрат (середня готовність до незавершеного виробництва).

Інший метод визначення собівартості кінцевої продукції суб'єкта господарювання, який більше відповідає змісту цього показника, передбачає первісний розрахунок собівартості окремих товарів. Вартість кінцевого продукту - результат.

$$C_k = \sum_{i=1}^n N_i C_{oi}, \quad (1.4)$$

n — кількість найменувань виробів;

N_i — кількість виробів i -го найменування за виробничою програмою у натуральному виразі;

C_{oi} — виробнича собівартість одиниці i -го виробу, грн.

Планування витрат на окремі вироби займає особливе місце в системі планових розрахунків. Існують різні методи розрахунку собівартості окремих товарів. Їх використання залежить від багатьох обставин, насамперед від асортименту виробленої продукції. Для виготовлення одного продукту розрахунки найпростіші та найточніші, оскільки всі витрати вважаються прямими.

Виробництво одного продукту може мати два різновиди: весь продукт однорідний, якість одного споживача (експлуатаційний) та складність виробництва (цегла, вугілля тощо); продукт має різні варіанти якості, властивості, які вимагають різного часу або ресурсів (цемент, пиво, коньяк тощо) [16, с. 63, 67].

У першому випадку розрахунки проводяться методом прямого розподілу витрат за обсягом виробництва.

$$C_o = \frac{C_k}{N} \quad (1.5)$$

C_k — загальні витрати, віднесені на кінцеву продукцію за плановий період (у повній сумі або за калькуляційними статтями чи елементами витрат), грн.;

N — обсяг готової продукції за плановий період у натуральному виразі.

Це за одностадійного виробництва. Якщо таких стадій більше, відповідно більше й членів формули (1.5). У загальному випадку:

$$C_o = \sum_{j=1}^n \frac{C_j}{N_j}, \quad (1.6)$$

де n — кількість стадій виробничого процесу;

C_j — загальні витрати на j -й стадії, грн.;

N_j — випуск продукції на j -й стадії.

У другому випадку, тобто коли продукт має різний рівень якості або властивостей, розрахунки базуються на коефіцієнтах еквівалентності. Особливістю цього методу є те, що кожному варіанту товару присвоюється певний коефіцієнт, який вказує на його відносну різницю у вартості по відношенню до основного (основного) варіанту товару. Співвідношення для базової версії продукту - 1,0. Такі коефіцієнти обчислюються на основі досвіду (емпірично), наприклад, шляхом порівняння трудомісткості виробництва, тривалості виробничого циклу тощо [13, С. 98 100].

Виробництво одного продукту має обмежений обсяг, багатопродуктове виробництво частіше, коли різні продукти виробляються одночасно або за один період. Вартість окремих товарів в цьому випадку обчислюється шляхом оцінки предметів, що покривають як прямі, так і непрямі витрати. Витрати, такі як матеріали, придбана продукція та напівфабрикати, паливо та енергія на технологічні потреби, основна, додаткова оплата праці виробничих працівників із відрахуваннями на соціальну діяльність є прямими. Вони обчислюються безпосередньо на одиницю продукції. Єдина відмінність полягає в тому, що весь обсяг виробництва враховувався при складанні кошторисів [10, С. 122].

З високими вимогами до точності розрахунків, особливо в галузях, які інтенсивно використовують машини, розподіл накладних витрат повинен здійснюватися окремо за їх частинами, тобто витрати на утримання та

експлуатацію машин і пристроїв для розділення з одного боку, а з іншого - затрати.

1.3 Фактори та методи зниження собівартості продукції

Зниження виробничих витрат і виробничих витрат є однією з головних умов збільшення прибутку компанії, підвищення її прибутковості та продуктивності, а також просто необхідністю ринкової економіки. Для виявлення резервів для зменшення витрат на виробництво необхідно виявити фактори, що спричиняють це зниження. Під чинниками зменшення досліджуваного показника розуміють всю сукупність рушійних сил та причини, що визначають його рівень та динаміку. В економічній практиці існують такі фактори, що знижують витрати виробництва: технічний прогрес.

Впровадження нового обладнання, всебічна механізація та автоматизація виробничих процесів, удосконалення технології, впровадження сучасних видів матеріалів дозволяє значно знизити виробничі витрати, одночасно покращивши показники діяльності компанії; вдосконалення організації виробництва та праці, тобто вдосконалення управління виробництвом та зменшення його витрат, впровадження наукової організації праці, поліпшення використання основних фондів, поліпшення логістики, зниження витрат на транспорт та зберігання тощо; зміна виробництва, що призводить до відносного зменшення постійних витрат та зміни структури, обсягу та поліпшення якості продукції; вдосконалення дизайну виробів. Положення щодо зниження виробничих витрат на підприємствах визначено в економічному аналізі. Виявлені резерви реалізуються шляхом проведення конкретних заходів у галузі проектування, підготовки виробництва та самого виробничого процесу.

Існують такі способи оптимізації витрат виробництва [19, с. 32–34]:

1) Підвищення технічного рівня виробництва. Це впровадження нової, передової технології, механізації та автоматизації виробничих процесів;

поліпшення використання та застосування нових видів сировини; зміна конструкції та технічних характеристик виробів; інші фактори, що підвищують технічний рівень виробництва.

Ця група аналізує вплив на вартість науково-технічних досягнень та передового досвіду. Економічний ефект обчислюється для кожного заходу, що виражається у зменшенні виробничих витрат. Заощадження, пов'язані з реалізацією заходів, визначаються порівнянням собівартості на одиницю продукції до і після здійснення заходів та множенням різниці на обсяг виробництва в плановому році:

$$E = (CC - CH) \times AH, \quad (1.7)$$

де E – економія прямих поточних витрат,

CC – прямі поточні витрати на одиницю продукції до впровадження заходи,

CH – прямі поточні витрати після впровадження заходу,

AH – обсяг продукції в натуральних одиницях від початку впровадження заходи до кінця планованого року.

2) Удосконалення організації виробництва та роботи. Зниження витрат може відбутися внаслідок змін в організації виробництва, форм і методів роботи при розвитку виробничої спеціалізації; вдосконалення управління виробництвом та зниження витрат; поліпшення використання основних фондів; поліпшення матеріально-технічного забезпечення; зниження транспортних витрат; інші фактори, що підвищують рівень організації виробництва. При одночасному вдосконаленні обладнання та організації виробництва необхідно визначити економічність кожного фактора окремо і включити у відповідні групи. Якщо такий розподіл складно здійснити, економію можна розрахувати, виходячи з цільового характеру заходів або груп факторів.

3) Зміна розміру та структури продукції, що може призвести до відносного зменшення умовних витрат - постійних (крім амортизації), відносного зниження амортизації, зміни обсягу та обсягу продукції та покращення її якості. Умовно - постійні витрати безпосередньо не залежать від кількості продукції. Зі

збільшенням виробництва їх кількість на одиницю продукції зменшується, що призводить до зниження його собівартості. Відносні заощадження від постійних витрат наведені у формулі:

$$EP = \frac{T \times PC}{100}, \quad (1.8)$$

де EP – економія умовно – постійних витрат,

PC – сума умовно-постійних витрат у базисному році,

T – темп приросту товарної продукції в порівнянні з базисним роком.

Відносна зміна амортизаційних відрахувань розраховується особливо. Загальну економію на амортизаційних відрахуваннях розраховують за формулою:

$$EA = \left(\frac{A_0 \kappa}{D_0} - \frac{A_1 \kappa}{D_1} \right) \times D_1, \quad (1.9)$$

де EA – економія в зв'язку з відносним зниженням амортизаційних відрахувань,

A_0, A_1 – сума амортизаційних відрахувань в базисному і звітному році,

κ – коефіцієнт, що враховує величину амортизаційних відрахувань, що відносяться на собівартість продукції в базисному році,

D_0, D_1 – обсяг товарної продукції базисного та звітного року. Зміна номенклатури та асортименту виробленої продукції є одним з важливих факторів, що впливають на рівень витрат на виробництво.

4) Поліпшення використання природних ресурсів. Сюди входять: зміни складу та якості сировини; зміна ефективності родовищ, обсягу підготовки до видобутку, способів видобутку природних ресурсів; зміна інших природних умов. Ці фактори відображають вплив природних (природних) умов на величину змінних витрат. Аналіз їх впливу на зниження виробничих витрат проводиться на основі галузевих методів гірничодобувної галузі.

5) Промисловість та інші фактори. До них належать: впровадження та розвиток нових магазинів, виробничих підрозділів та виробництва, підготовка та розвиток виробництва в існуючих асоціаціях та підприємствах; інші фактори.

Необхідно проаналізувати положення щодо зменшення витрат внаслідок усунення застарілих та впровадження нових магазинів та виробництв на вищих технічних засадах, що мають кращі економічні результати.

Значні резерви знаходяться у зменшенні витрат на підготовку та розробку нової продукції та нових технологічних процесів, а також у зменшенні витрат на стартовий період для нещодавно закінчених магазинів та споруд [20]. Розрахунок суми зміни вартості проводиться за формулою:

$$EP = \left(\frac{C_1}{D_1} - \frac{C_0}{D_0} \right) \times D_1, \quad (1.10)$$

де EP – зміна витрат на підготовку і освоєння виробництва,

C_0, C_1 – суми витрат базисного і звітного року,

D_0, D_1 – обсяг товарної продукції базисного та звітного року.

Вплив на вартість ринкової продукції на місце розташування виробництва аналізується, коли один і той же вид продукції виробляється в декількох компаніях, які мають різні витрати в результаті використання різних технологічних процесів. Тому доцільно обчислити оптимальний розподіл окремих видів виробництва на пов'язаних підприємствах з урахуванням використання наявної виробничої потужності, зменшення витрат на виробництво та на основі порівняння оптимального варіанту з фактичним розкриттям резервів.

Зниження витрат на виробництво за вказаними факторами розраховується у наступному порядку.

1. Визначають витрати на 1 грн. товарної продукції у базовому році

$$B_{1\text{грнТП}}^{\text{баз}} = \frac{C_{\text{ТП}}^{\text{баз}}}{O_{\text{ТП}}^{\text{баз}}}, \quad (1.11)$$

де $C_{\text{ТП}}^{\text{баз}}$ – собівартість товарної продукції у базовому році, грн.;

$O_{\text{ТП}}^{\text{баз}}$ – обсяг товарної продукції у базовому році, грн.

2. Обчислюють собівартість товарної продукції у плановому році на рівні витрат базового року:

$$C_{\text{ТП}}^{\text{пл(баз)}} = B_{1\text{грнТП}}^{\text{баз}} * O_{\text{ТП}}^{\text{пл}}, \quad (1.12)$$

$O_{\text{пл}}^{nl}$ - обсяг товарної продукції і плановому році, грн

3. Визначають економію витрат спричинену техніко-економічними факторами, методом прямого розрахунку.

4. Обчислюють планову собівартість продукції:

$$C_{\text{пл}}^{nl} = C_{\text{пл}}^{nl(\text{баз})} \pm E_{\text{заг}} \quad (1.13)$$

де $E_{\text{заг}}$ - загальна економія витрат

5. Визначають рівень витрат на 1 грн товарної продукції в плановому році:

6. Розрахуйте відсоткове зменшення витрат на 1 грн товарної продукції у плановому році порівняно з базовим:

Без розрахунку собівартості неможливо визначити фінансовий результат виробництва та підприємницької діяльності підприємства. Зниження витрат на виробництво та реалізацію, тобто зменшення витрат, є важливим фактором збільшення прибутку від продажу. Цього можна досягти, використовуючи багато факторів, що знижують витрати на виробництво та реалізацію. З цією метою необхідно: ознайомитись з повним переліком конкретних витрат, визначених Типовими регламентами, особливостями структури та формуванням витрат з урахуванням сфери та галузі діяльності підприємства..

Висновки до розділу 1

В результаті встановлення теоретико-методологічних підходів до формування собівартості підприємств було встановлено, що вартість - це особлива економічна категорія, яка включає всі грошові витрати конкретного підприємства, необхідні для його відтворення, та різницю між доходами та визначає прибуток. скорочення. За величиною собівартості можна визначити якісні та кількісні зміни технології виробництва даного підприємства, тим самим характеризуючи його діяльність як виробника споживчих товарів.

Визначено основні методи планування витрат на продукцію. До них

належать: метод планування витрат відповідно до техніко-економічних факторів, метод оцінки, метод розрахунку, нормативний метод. Нормативний метод є найбільш ефективним, оскільки знижує ризик перенесення помилок та неправильних розрахунків за попередні роки до планових стандартів.

Таким чином, необхідно, перш за все проаналізувати зміни в динаміці собівартості підприємства ТОВ «Южспецтехтранс», та на підставі чого виявити резерви її зниження.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС»

2.1. Загальна характеристика підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Южспецтехтранс» - це юридична особа відповідно до законодавства України з моменту державної реєстрації, має самостійний баланс, поточні рахунки, валюту та інші необхідні рахунки в банківських установах, круглу печатку з найменуванням та ідентифікаційним кодом, інші печатки, марки та фірмову фірму. Компанія має право відкривати рахунки в закордонних банках відповідно до законодавства України. Компанія самостійно вибирає банки для банківських операцій.

Компанія є самостійним учасником зовнішньоекономічної діяльності відповідно до законодавства України, налагоджує ділові контакти з іноземними суб'єктами та іноземцями з питань комерційного інтересу компанії. У сфері зовнішньоекономічної діяльності Товариство самостійно здійснює: надання послуг іноземним суб'єктам та свою діяльність у всіх видах діяльності Товариства; спільні операції та закордонні партнери щодо Компанії; інші види іноземного бізнесу відповідно до законодавства України.

Компанія може припинити свою діяльність шляхом реорганізації чи ліквідації. Говорячи про тенденції розвитку компанії «Южспецтехтранс», можна сказати, що з моменту заснування і по сьогоднішній день компанія є досить активною і має багато партнерів.

Основна мета компанії - організація ефективної діяльності для отримання прибутку. Компанія має право здійснювати всі види діяльності, укладати всі договори, угоди, угоди, які не заборонені законодавством України.

ТОВ «Южспецтехтранс» суворо дотримується політики високої якості у своїй діяльності. На відміну від багатьох інших конкурентів, компанія не використовує неякісне обладнання або обладнання від ненадійних виробників, а

керівництво вважає за краще зменшити витрати завдяки правильному проектуванню та власному виробництву.

2.2. Аналіз основних показників діяльності підприємства

Для того, щоб отримати уявлення про діяльність даного суб'єкта господарювання розглянемо основні фінансово-економічні показники ТОВ «Южспецтехтранс» та їх динаміку за період з 2017 до 2019 рр., які подані в таблиці 2.1.

Дані таблиці 2.1 свідчать, що у 2017-2019 рр. відбулося поступове збільшення доходів від продажу за рахунок збільшення виробництва та реалізації продукції на 95,7%. Вартість проданих товарів також зростає з кожним роком і загалом його збільшення в аналізованому періоді становило 77,9%. Зберігалася тенденція до зростання обсягу валового прибутку, який за весь аналізований період збільшився на 122829 тис. грн. або на 187,2%.

Що стосується чистого прибутку компанії, то можна сказати, що його динаміка трохи відрізнялася від попередніх показників і коливалася. Якщо у 2018 році сума чистого прибутку різко зросла на 45145 тис грн., то в 2019 році настільки ж різке зменшення було на 36670 тис. грн. Однак загалом позитивним є той факт, що ТОВ «Южспецтехтранс» за період з 2017 по 2019 рік не зазнавало збитків і постійно отримувало прибуток, сума якого за аналізований період зросла на 8475 тис. грн. (Рис. 2.1).

Відповідно до тенденцій чистого прибутку, прибутковість компанії також змінилася. У 2017 та 2019 роках його коефіцієнти становили близько 2%, але у 2018 році діяльність ТОВ «Южспецтехтранс» була більш ефективною, оскільки вона мала рівень рентабельності 9,5%. Загалом порівняно невеликий приріст цього фінансово-економічного показника на 6,5% у 2017-2019 роках.

Таблиця 2.1

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ

«Южспецтехтранс», тис. грн.

Показник	Рік		Відхилення		2019	Відхилення	
	2017	2018	+/-	%		+/-	%
Дохід (виручка) від реалізації продукції	403393	558985	155592	38,57	789202	81068	75,50
Валовий прибуток (збиток)	65607	107368	41761	63,6	188436	-36670	-69,22
Чистий прибуток (збиток)	7828	52973	45145	576,7	16303	59889	56,92
Середньорічна вартість основних засобів	80154	105208	25054	31,2	165097	-0,1	-11,11
Фондовіддача	3,7	0,9	-2,8	-75,6	0,8	-7,4	-77,89
Рентабельність діяльності підприємства, %	1,9	9,5	7,6	400,0	2,1	149149	33,03
Собівартість реалізованої продукції	337786	451617	113831	33,7	600766	6456	-7,49
Власні оборотні кошти	-56756	-86189	-29433	51,8	-79733	81068	75,50

Середньорічна вартість основних фондів постійно зростає за рахунок придбання виробничого обладнання, що загалом у 2019 році. Порівняно з 2017 роком це призвело до збільшення на 84943 тис. грн. Однак ефективність капіталу знизилася на 77,6% за аналізований період, що свідчить про зниження ефективності використання основних засобів.

Коефіцієнт оборотного капіталу має найгірше значення серед усіх респондентів, оскільки він негативний, і, таким чином, показує нездатність компанії покривати поточні потреби в оборотних коштах за рахунок власного капіталу. Крім того, цей показник за аналізований період збільшився на 40,5%.

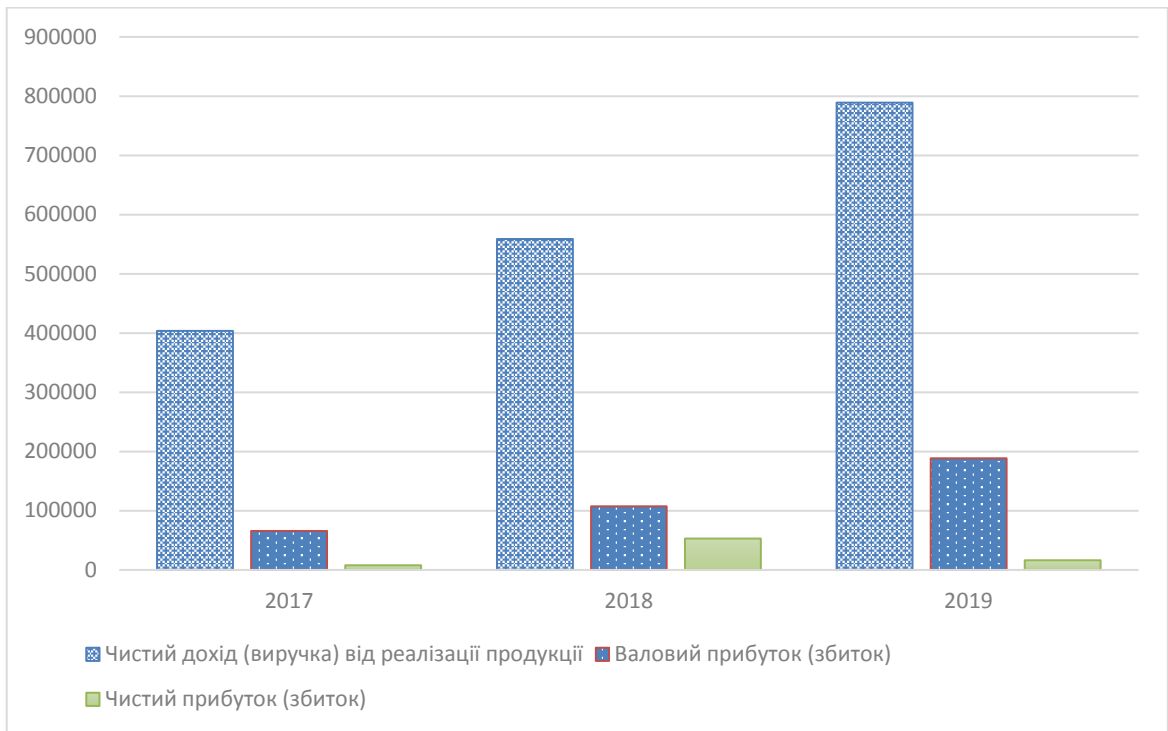

Рис.2.1. Динаміка доходу ТОВ «Южспецтехтранс»

В цілому фінансово-економічні показники підприємства за аналізований період є позитивними та мають тенденцію до зростання. Виняток становить показник чистого прибутку, який у 2019 році порівняно з 2018 роком зменшився на 36 670 000. Грн. та коефіцієнт прибутковості компанії, який у 2019 році впав на 7,4, що вказує на погіршення діяльності ТОВ «Южспецтехтранс». Крім того, показник власного оборотного капіталу негативний, що свідчить про наявність небезпечних тенденцій для подальшої діяльності компанії.

2.3. Аналіз складу та структури собівартості та витрат ТОВ «Южспецтехтранс»

Перш ніж проаналізувати економічну ефективність ТОВ «Южспецтехтранс», слід спочатку врахувати склад та структуру витрат підприємства. Це необхідно для визначення витрат, які є найбільш значущими для компанії та відповідного регулювання системи управління витратами компанії.

Склад, структура витрат та динаміка обстежуваного суб'єкта господарювання наведені в таблиці 2.2 -2.3.

Виходячи з цих даних, можна зробити висновок, що найбільшу частку в структурі витрат у 2017-2019 роках склали собівартість реалізованих товарів (товарів, робіт, послуг), тоді як частка виробничих витрат залишалася приблизно однаковою протягом усього періоду. Варто також зазначити, що ця стаття витрат за три роки зросла на 77,9%, що, в свою чергу, негативно вплинуло на діяльність компанії, оскільки знизило конкурентоспроможність її продукції.

Адміністративні витрати становили порівняно невелику частину витрат, але їхня сума у 2017-2019 роках поступово зростала на 4195 тис. грн.

У свою чергу, вартісні продажі мають значну частку, яка зросла у 2017 році порівняно з попереднім роком на 5,7%, а у 2019 році вона зменшилась на 1,4%. Загалом сума витрат на збут зросла на 157% за рахунок розширення торгових точок компанії по всій Україні.

Таблиця 2.2

Динаміка витрат підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Стаття	Рік		Відхилення		2019	Відхилення	
	2017	2018	+/-	%		+/-	%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	337786	451617	113831	33,70	600766	262980	77,9
Адміністративні витрати	7104	7608	504	7,09	11299	4195	59,1
Витрати на збут	50235	105585	55350	110,18	129083	78848	157
Інші операційні витрати	21585	10401	-11184	-51,81	23301	1716	7,9
Фінансові витрати	5044	17500	12456	246,95	20899	15855	314,3
Інші витрати	0	715	715	-	-916	916	-
Разом	422289	599288	176999	41,91	794469	372180	88,1

Таблиця 2.3

Склад та структура витрат підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Стаття	Рік					
	2017		2018		2019	
	Сума, тис.грн	Питома вага,%	Сума, тис.грн	Питома вага,%	Сума, тис.грн	Питома вага,%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	337786	80,0	451617	75,4	600766	75,6
Адміністративні витрати	7104	1,7	7608	1,3	11299	1,4
Витрати на збут	50235	11,9	105585	17,6	129083	16,2
Інші операційні витрати	21585	5,1	10401	1,7	23301	2,9
Фінансові витрати	5044	1,2	17500	2,9	20899	2,6
Інші витрати	0	0	715	0,1	916	0,1
Разом	422289	100	599288	100	794469	100

Частка інших операційних витрат коливалась у цей період, але загалом у 2019 році вона зменшилась на 2,2%. Обсяг інших операційних витрат, як і інших статей оцінки, збільшився на 7,9%.

Щодо фінансових витрат, то слід зазначити, що незважаючи на порівняно невелику частку у витратах компанії, їх розміри різко зросли у 2019 році. Порівняно з 2017 роком на 314,3%. Це пов'язано з тим, що фінансування компанії значною мірою відбулося за рахунок позикових коштів, а саме коштів, отриманих від продажу облігацій та короткострокових банківських позик.

Розглядаючи інвестиційну діяльність «Южспецтехтранс», можемо побачити, що компанія здійснювала лише інші витрати у 2018-2019 роках, а їх частка залишалася стабільною - 0,1%, а обсяг таких витрат у 2019 році. Порівняно з 2018 роком вони збільшилися на 201 тис грн.

Компанія не несла жодних витрат, пов'язаних із кризами, оскільки не було надзвичайних дій у звітному періоді. Тому економічний оператор сплачував податок на прибуток лише від звичайної діяльності. Податок на прибуток у 2019

році порівняно з 2017 роком збільшився на 7670 тис. грн., що в основному пояснюється збільшенням операційних результатів.

Таким чином, можна сказати, що ТОВ «Южспецтехтранс» у 2017-2019 роках збільшило витрати на 372180 тис. грн, що зросло на 88,1%. Як ми бачимо, найбільшу частку та суму у складі та структурі витрат компанії становлять операційні витрати, тому рекомендується більш детальний аналіз витрат на цей вид діяльності.

Структура операційних витрат підприємства за економічними елементами показана на рисунку 2.2.

Як видно, в аналізованій період найбільшу частку в структурі витрат належать матеріальні витрати, що свідчить про те, що виробництво цього підприємства потребує великих матеріальних витрат. Витрати на оплату праці також значно нижчі, але вони мають значну частку, частка яких у 2017-2019 роках зростає на 2%, що призвело до збільшення внесків на соціальне забезпечення на 0,6%.

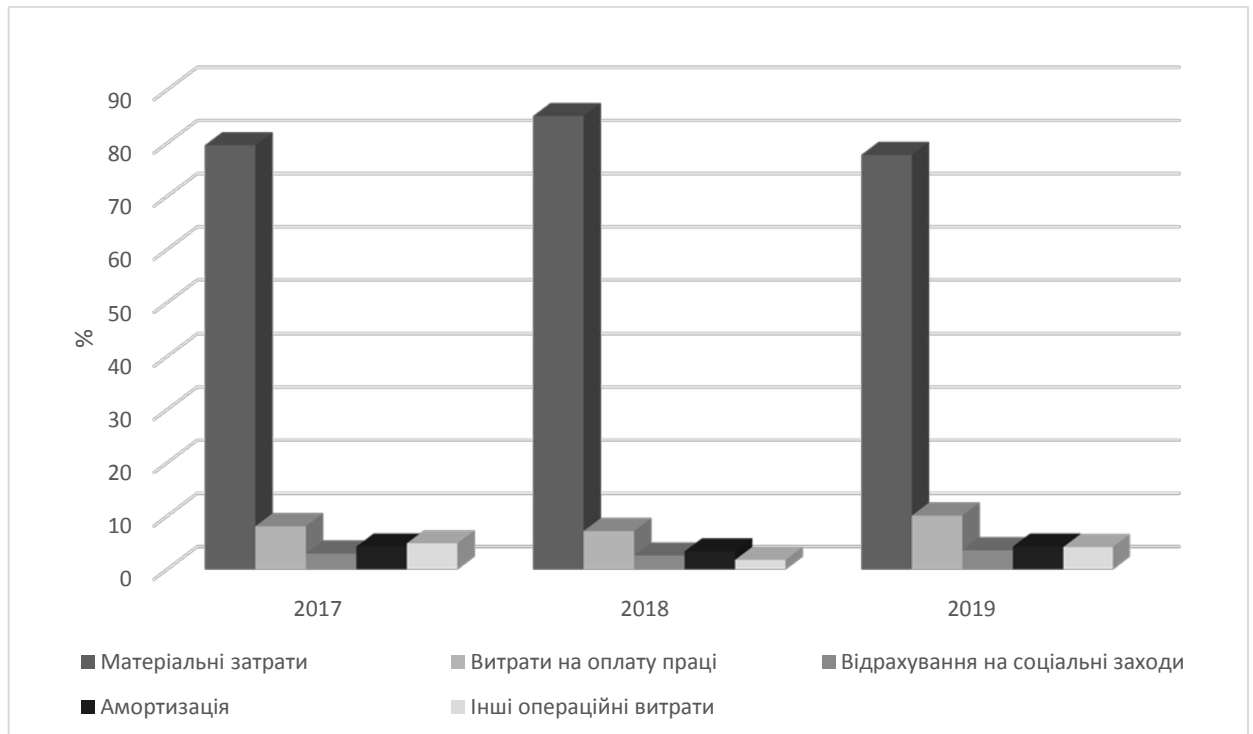

Рис. 2.2. Структура операційних витрат ТОВ «Южспецтехтранс» за економічними елементами, %

Амортизація та інші експлуатаційні витрати у структурі витрат цієї компанії мають приблизно ту саму частку, що зменшилась у 2018 році. Порівняно з 2017 роком вона повернулася до попереднього рівня у 2019 році.

Склад операційних витрат підприємства за економічними елементами представлений у таблиці 2.4.

Обсяг матеріальних витрат поступово збільшувався на 79,2%, що в свою чергу призвело до зростання витрат виробництва. Витрати на працю зросли на 127,1%, головним чином за рахунок збільшення адміністративних витрат та витрат на продаж. Відповідно, вартість соціальних заходів зросла на 15107 тис. грн. Амортизація також підтримала тенденцію до збільшення операційних витрат компанії в цілому на 84,6%.

Обсяг інших операційних витрат у 2018 році зменшився на 10219 тис. грн. порівняно з 2017 роком, але в 2019 році цей вид витрат знову збільшився на 21810 тис. грн. Це означає, що приріст інших операційних витрат у цей період становив 56,2%

Таблиця 2.4

Склад та структура операційних витрат підприємства ТОВ

«Южспецтехтранс» за елементами, тис. грн.

Елементи витрат	Рік		Відхилення		2019	Відхилення	
	2017	2018	+/-	%		+/-	%
Матеріальні затрати	331894	489890	157996	47,6	594877	262983	79,2
Витрати на оплату праці	33884	41314	7430	21,9	76946	43062	127,1
Відрахування на соціальні заходи	12586	14718	2132	16,9	27693	15107	120
Амортизація	17736	19349	1613	9,09	32732	14996	84,6
Інші операційні витрати	20610	10391	-10219	-49,5	32201	11591	56,2
Разом	416710	575662	158952	38,14	764449	347739	83,4

Загалом операційні витрати в 2017-2019 роках поступово зростали на 83,4% і призвели до збільшення загальних витрат компанії.

Так, у аналізований період витрати ТОВ «Южспецтехтранс» зросли на 88,1% на всі види діяльності та всі статті розрахунків. Зростання витрат в основному спричинено операційними витратами, які займають найбільшу частку в структурі витрат підприємства та собівартості фінансової діяльності. Це, у свою чергу, негативно вплинуло на фінансові та економічні результати компанії, саме тому керівництво повинно вжити заходів для зміни існуючої ситуації та покращення її в майбутньому.

Для аналізу та оцінки прибутковості обраного підприємства необхідно застосувати систему економічних показників та обчислити їх для кожної діяльності підприємства..

Таблиця 2.5

Система економічних показників аналізу та оцінки ефективності
формування витрат підприємства

Вид діяльності	Показник	Методика розрахунку показника
Основна	Коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат	Чистий дохід /Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
	Коефіцієнт окупності реалізованих виробничих витрат	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)/ Чистий дохід
	Коефіцієнт покриття адміністративних витрат	Чистий дохід/ Адміністративні витрати
	Коефіцієнт окупності адміністративних витрат	Адміністративні витрати /Чистий дохід
	Коефіцієнт покриття витрат на збут	Чистий дохід /Витрати на збут
	Коефіцієнт окупності витрат на збут	Витрати на збут/ Чистий дохід

Продовження табл. 2.5

1	2	3
Інша операційна	Коефіцієнт покриття інших операційних витрат	Чистий дохід/ Інші операційні витрати
	Коефіцієнт окупності інших операційних витрат	Інші операційні витрати/ Чистий дохід
Операційна	Коефіцієнт покриття виробничих витрат	Валова продукція /Операційні витрати
	Коефіцієнт окупності виробничих витрат	Операційні витрати/ Валова продукція
	Рентабельність операційних витрат	Фінансовий результат від операційної діяльності/ Операційні витрати
	Чиста рентабельність операційних витрат	Чистий прибуток (збиток)/ Операційні витрати

Показники оцінки економічної ефективності основної діяльності наведені в таблиці 2.6.

Відповідно до цих таблиць реалізовані виробничі витрати створюються досить ефективно, оскільки коефіцієнт покриття реалізованих витрат виробництва зазвичай зростає в аналізованому періоді. Якщо у 2017 році 1 грн. виробничі витрати створені для компанії 1,19 грн. чистий дохід, а потім у 2019 році - 1,31 грн, тобто цей показник збільшився на 10%.

Тому значення коефіцієнта віддачі зменшилось за аналізований період. Тобто у 2017 році компанія здійснила 0,84 грн, щоб отримати 1 грн. чистий дохід, а в 2019 році - на 0,08 грн менше -0,76 грн.

Щодо адміністративних витрат, то слід зазначити, що порівняно з іншими видами витрат вони принесли компанії найбільший обсяг чистого доходу, який збільшився на 13,06 грн. Крім того, компанія отримує 1 грн. чистий дохід витратив лише 0,02 грн. у 2017 році та 0,01 грн. у 2018-2019 н.р..

Таблиця 2.6

Оцінка ефективності формування витрат ТОВ «Южспецтехтранс» від
основної діяльності

Показники	Рік		Відхилення		2019	Відхилення	
	2017	2018	+/-	%		+/-	%
Коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат	1,19	1,24	0,05	4,20	1,31	0,12	10
Коефіцієнт окупності реалізованих виробничих витрат	0,84	0,81	-0,03	-3,57	0,76	-0,08	-9,09
Коефіцієнт покриття адміністративних витрат	56,78	73,47	16,69	29,39	69,85	13,06	23
Коефіцієнт окупності адміністративних витрат	0,02	0,01	-0,01	-50,00	0,01	-0,003	-18,7
Коефіцієнт покриття витрат на збут	8,03	5,29	-2,74	-34,12	6,11	-1,92	-23,86
Коефіцієнт окупності витрат на збут	0,12	0,19	0,07	58,33	0,16	0,04	31,34

Оцінюючи еволюцію витрат на продаж, можемо побачити, що вона була найменш ефективною, оскільки в 2017-2019 рр. сума чистого доходу, отриманого "Южспецтехтранс" таких витрат, поступово зменшувалася. Якщо у 2017 році компанія отримала 8,03 грн. від витрат на продаж у 2019 році цей показник впав на 1,92 і склав 6,11 грн. Неефективність витрат на продаж підтверджується також коефіцієнтом віддачі, який у 2017-2019 роках зростав на 31,34%.

Аналізуючи витрати, що виникають внаслідок іншої операційної діяльності, можемо зробити висновок, що позитивне значення - це сума чистого доходу, яку компанія отримала, витративши 1 грн. цей вид витрат збільшився на 15,18 грн у 2017-2019 роках. Витрати на іншу операційну діяльність були

найбільш ефективно сформовані у 2018 році, коли компанія отримала найбільший обсяг чистого доходу від витрат у розмірі 1 грн. такого роду вартість і відповідно довелося витратити найменше інших операційних витрат, щоб отримати 1 грн. чистий дохід.

Показники оцінки ефективності створення витрат на інші операційні заходи наведені в таблиці 2.7

Таблиця 2.7

Оцінка ефективності формування витрат від іншої операційної діяльності
ТОВ «Южспецтехтранс»

Показники	Рік		Відхилення		2019	Відхилення	
	2017	2018	+/-	%		+/-	%
Коефіцієнт покриття інших операційних витрат	18,69	53,74	35,05	187,53	33,87	15,18	81,23
Коефіцієнт окупності інших операційних витрат	0,05	0,02	-0,03	-60,00	0,03	-0,02	-44,82

Загалом ефективність формування витрат від операційної діяльності можна оцінити за допомогою показників, що наведені у таблиці 2.8

Таблиця 2.8

Оцінка ефективності формування витрат від операційної діяльності ТОВ
«Южспецтехтранс», грн.

Показники	Рік		Відхилення		2019	Відхилення	
	2017	2018	+/-	%		+/-	%
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,02	0,03	0,01	50,0	0,03	0,01	52,64
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	44,24	35,14	-9,1	-20,57	28,98	-15,26	-34,49
Рентабельність операційних витрат	0,03	0,04	0,01	33,33	0,06	0,03	104
Чиста рентабельність операційних витрат	0,02	0,09	0,07	350,0	0,02	0,003	13,53

У 2018–2019 рр. 1 грн. експлуатаційні витрати дали таку саму кількість продукції - 0,03 грн. Ця кількість зросла порівняно з 2017 роком на 0,01 грн. Крім того, підприємство в аналізований період довелося нести менші операційні витрати, щоб отримати 1 грн. чистий дохід - цей показник впав на 15, 26 грн. або 34,49%, що свідчить про успішність їх формування.

Операційний прибуток, який підприємство отримало від 1 грн. Операційні витрати вдвічі збільшилися у 2017-2019 роках - з 0,03 грн. до 0,06, що вказує на те, що операційні витрати були понесені відповідно до збільшення операційного доходу. Але якщо врахувати чисту прибутковість операційних витрат, ми бачимо, що ситуація дещо гірша, адже в 2019 році сума чистого прибутку, яку компанія отримала від 1 грн. експлуатаційні витрати різко впали на 0,06 грн. і повернувся до рівня 2017 року. Це в свою чергу викликано збільшенням операційних витрат та зменшенням чистого прибутку компанії у 2019 році..

2.4. Аналіз фінансового стану ТОВ «Южспецтехтранс»

Для того, щоб проаналізувати фінансовий стан ТОВ «Южспецтехтранс» розрахуємо фінансових показників.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Показники	Рік		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт покриття	0,95	0,84	1,48
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,61	0,57	0,96
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,03	0,17
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	-6392	-25517	73474

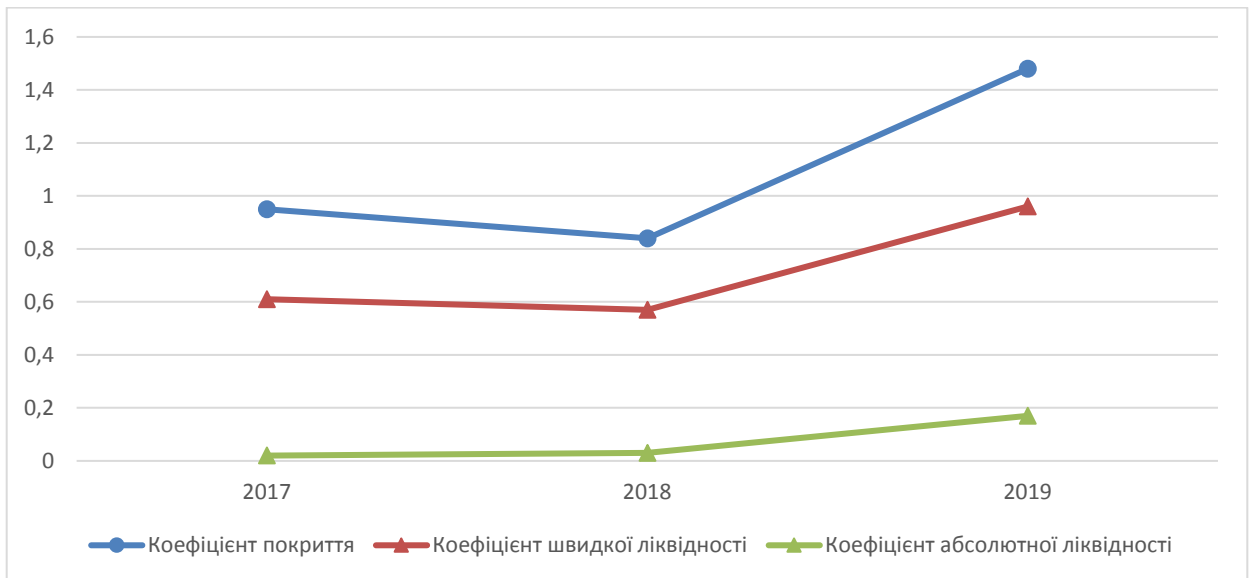

Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТОВ «Южспецтехтранс»

Розрахунок коефіцієнту покриття показує, що підприємство мало достатні ресурси для погашення його поточних зобов'язань лише у 2019 році (рис. 2.3).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом 2017-2018 рр. був недостатнім, тобто лише 2% та 3% відповідно боргів підприємства могла бути сплачена негайно. Тільки в 2019 році цей показник зріс до 17%. Протягом 2017-2018 рр. підприємство не мало власних джерел покриття поточних активів, а в 2019 році чистий оборотний капітал зріс на 79866 тис. грн. порівняно з 2017 і склав 73474 тис. грн.

Таблиця 2.10

Аналіз фінансової стійкості підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Показники	Рік		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт автономії	0,13	0,34	0,25
Коефіцієнт фінансування	6,83	1,96	3,05
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,15	0,51	0,33
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-0,05	-0,19	0,33
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,21	-0,24	0,59

Коефіцієнт автономії показує, що протягом 2017-2019 рр. ТОВ «Южспецтехтранс» авансував у діяльність недостатньо власних коштів. Залежність підприємства від залучених засобів надзвичайно висока і зменшилась протягом періоду на 55,27 %. «Южспецтехтранс» був забезпечений власними оборотними засобами і використовувало власний капітал для фінансування поточної діяльності лише у 2019 році.

Таблиця 2.11

Аналіз ділової активності підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Показники	Рік		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт оборотності активів	2,10	1,99	1,91
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,64	4,69	4,96
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,15	3,13	2,4
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	167,02	114,84	148,71
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	77,66	76,82	72,58
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	17,46	18,14	13,44
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	3,69	3,66	3,31
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	3,76	8,03	6,76

За аналізований період коефіцієнт оборотності активів зменшився на 9,31%, що свідчить про незначне зниження ефективності роботи підприємства з використанням усіх доступних ресурсів незалежно від джерел їх залучення. Ставка сплати зобов'язань та дебіторської заборгованості зросла відповідно на 0,32 та 0,27. Це також підтверджує зменшення їх зрілості. Коефіцієнт товарообігу зменшився на 23,03% у 2017-2019 роках, тобто коефіцієнт продажів

виробничих запасів підприємств зменшився. Рентабельність активів компанії за цей період знизилася на 10,31%, а оборот власного капіталу - на 79,92%.

Таблиця 2.12

Розрахунок показників фінансової стійкості ТОВ «Южспецтехтранс» тис.
грн.

Показники	2017	2018	2019
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-98322	-100306	-180880
Надлишок (+) або нестача (-) довгострокових позикових джерел формування запасів	-18527	-46090	47719
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	111484	112591	200190
Тривимірний показник типу фінансової стійкості	(0;0;1)	(0;0;1)	(0;1;1)

Таким чином, протягом 2017-2018 рр. на підприємстві спостерігався нестійкий стан за рахунок нестачі власних оборотних коштів. Проте, у 2019 рр. збільшилась кількість довгострокових позикових коштів внаслідок чого підприємство досягнуло нормальної фінансової стійкості.

Таблиця 2.13

Аналіз рентабельності підприємства ТОВ «Южспецтехтранс»

Показники	Рік		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт рентабельності активів	0,04	0,19	0,04
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,29	0,76	0,14
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,03	0,13	0,03
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,02	-0,01	0,06

Рентабельність активів та власного капіталу зменшилась за період на 3,42 % та 52,12 % відповідно. Рентабельність діяльності в цілому не зазнала змін, проте порівняно з 2018 роком вона впала на 0,10, що свідчить про зниження прибутковості ТОВ «Южспецтехтранс».

Висновки по розділу 2

Розрахунок показників, що характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства, показує, що діяльність підприємства була досить успішною у 2017-2018 роках. Основним підтвердженням цього є майже в 6 разів збільшення чистого прибутку - на 45145 тис. грн. та рентабельність 7,6%. Однак у 2019 році ця тенденція впала, оскільки чистий дохід впав на 69,2% порівняно з 2018 роком, а рентабельність інвестицій знизилася на 7,4% і майже досягла рівня 2017 року.

Переважно діяльність ТОВ «Южспецтехтранс» у 2019 році значно погіршилась через швидкі витрати компанії в цілому за аналізований період на 88,1%. Вони зросли більше за рахунок операційної діяльності, в якій матеріальні витрати зросли на 79,2%, зарплата - на 127,1%, інші операційні витрати - на 56,2%. Вартість фінансової діяльності також суттєво вплинула на збільшення загальних витрат компанії, приріст яких у 2017-2019 роках склав 314,3%.

Причиною такого значного зростання витрат стало їх неефективне формування. Зокрема, співвідношення витрат на продаж зменшилось на 1,92 грн, що вказує на те, що сума чистого доходу, отриманого «Южспецтехтранс» таких витрат, поступово зменшується. Неефективність витрат на продаж підтверджується також коефіцієнтом віддачі, який у 2017-2019 роках зростав на 31,34%.

Витрати інших операційних витрат також були неефективними, зокрема у 2019 році, оскільки покриття інших операційних витрат зменшилось на 19,87 грн., А також через фінансову прибутковість - чиста прибутковість знизилася на 49,7%, а інвестиційна діяльність - зниження рентабельності сітка становила 76%.

Для регулювання поточної діяльності та вдосконалення її у майбутньому необхідно зменшити ці витрати та вжити наступних дій. Знизити рівень постійних витрат за рахунок маркетингових витрат за рахунок зменшення транспортних витрат на транспортування готової продукції, підвищення ефективності запасів, контролю всіх витрат, пов'язаних з дослідженнями ринку, рекламою. Знизити рівень змінних витрат, включаючи витрати на оплату праці, за рахунок виключення дублювання функцій, зміни трудових норм, ефективної системи матеріального стимулювання тощо, а також використання додаткових резервів для зниження витрат - підвищення технічного рівня виробництва, покращення використання природних ресурсів, виключення матеріальних витрат та відходи, втрата від браку.

РОЗДІЛ 3

ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

3.1. Планування собівартості на підприємстві ТОВ «Южспецтехтранс» шляхом розрахунку точки беззбитковості

Одним із інструментів вирішення багатьох проблем управління є аналіз рентабельності виробництва, за допомогою якого можна визначити поріг рентабельності, планувати цільове виробництво, встановити ціни на продукцію, вибрати найбільш ефективні технології виробництва, прийняти оптимальні виробничі плани та збільшити прибуток.

Це означає, що, проаналізувавши точку беззбитковості, ми зможемо побачити, як досягти стійкої операційної діяльності у сфері виробництва, оскільки вона знайде обсяг виробництва, при якому чистий дохід від продажу товарів буде дорівнює загальним витратам. Цей обсяг виробництва називається точкою беззбитковості, оскільки графік у точці, що відповідає його вартості, перетинає функції витрат та чистий дохід від реалізації товарів, а це означає, що, виробляючи такий обсяг виробництва, компанія зможе покрити всі витрати свого виробництва.

Формули, які використовуються для математичного обчислення точки беззбитковості

Ціна одиниці продукції, грн/кг

$$Ц = \frac{Д}{ОП}, \quad (3.1)$$

де $Д$ – дохід, виручка від реалізації продукції, $ОП$ – обсяг реалізованої продукції в натуральному виразі

Змінні витрати

$$З = С, \quad (3.2)$$

де C – собівартість продукції, $ОП$ – обсяг реалізованої продукції в натуральному виразі

Змінні витрати на одиницю продукції, грн./ кг

$$ZO = \frac{C}{OP} \quad (3.3)$$

Маржинальний прибуток

$$ПП = Д - З \quad (3.4)$$

де $Д$ – дохід, виручка від реалізації продукції, $З$ – змінні витрати

Маржинальний прибуток на одиницю продукції, грн./кг

$$ППО = \frac{ПП}{OP}, \quad (3.5)$$

де $ПП$ – прибуток покриття, OP – обсяг реалізованої продукції в натуральному виразі.

Постійні витрати

$$ПВ = ВЗ + АВ, \quad (3.6)$$

де $ВЗ$ – витрати на збут, $АВ$ – адміністративні витрати

Рівноважний обсяг операційної діяльності (точка беззбитковості), т

$$O_0 = \frac{ПВ}{Ц - ZO} \quad (3.7)$$

де $ПВ$ – постійні витрати;

$Ц$ – ціна одиниці продукції;

ZO – змінні витрати на одиницю продукції

Розрахунок основних показників, які обчислюються в процесі здійснення даних двох методів представлено у таблиці 3.1.

У 2019 році показник беззбитковості ТОВ «Южспецтехтранс» становив 10716 тон, а тому через постійні витрати виробництво нижче 10716 тон було б нерентабельним, оскільки загальні витрати перевищуватимуть чистий дохід. Кожна наступна виробнича одиниця, що виробляється та продається, приносить

підприємству прибуток у розмірі 13,1 грн / кг, і компанія починає повністю покривати всі витрати на виробництво продукції в кількості 10716 тон

Таблиця 3.1

Розрахунок точки беззбитковості ТОВ «Южспецтехтранс» математичним методом, тис. грн.

Назва показника	Рік		
	2017	2018	2019
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	403393	558985	789202
Обсяг реалізованої продукції, т	23650	25415	26377
Середня ціна одиниці продукції, грн./кг	20,5	26,4	35,9
Змінні витрати	337786	451617	600766
Змінні витрати на одиницю продукції, грн./кг.	14,3	17,8	22,8
Маржинальний прибуток	146195	219126	346276
Маржинальний прибуток на одиницю продукції, грн./кг	6,2	8,6	13,1
Постійні витрати	57339	113193	140382
Прибуток від операційної діяльності	11830	23880	44271
Точка беззбитковості, т	9275	13129	10716

Схематична побудова графіку точки беззбитковості «Южспецтехтранс» за 2019 р. представлена на рисунку 3.1.

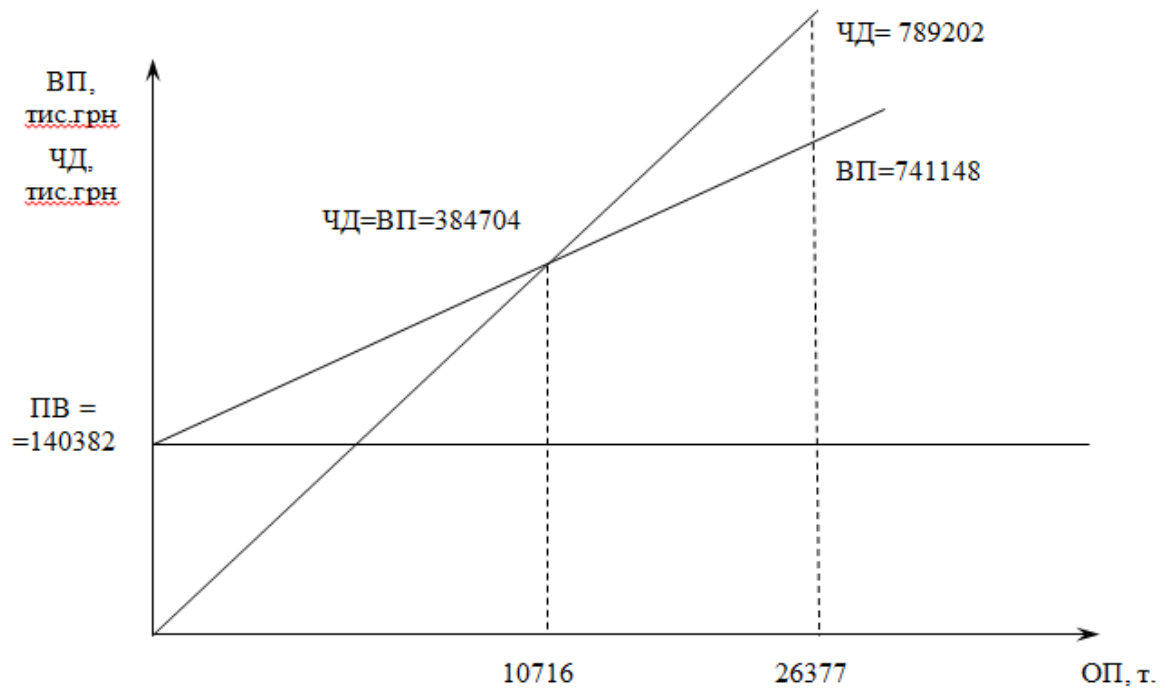

Рис. 3.1 Точка безбитковості ТОВ «Южспецтехтранс» на 2019 р.

Таким чином компанія може вирішити проблему розрахунку ціни і вирішити, скільки продукції потрібно виробляти, щоб забезпечити бажаний прибуток.

У 2019 році точка безбитковості ТОВ «Южспецтехтранс» становила 10716 тон, тому через постійні витрати виробництво нижче 10716 тон було б нерентабельним, оскільки загальні витрати перевищуватимуть чистий дохід. Кожна наступна виробнича одиниця, що виробляється та продається, приносить підприємству прибуток у розмірі 13,1 грн / кг, і компанія починає повністю покривати всі витрати на виробництво продукції в кількості 10716 тон. Подальше зростання продажів дозволяє компанії отримувати прибуток. У 2019 році компанія збільшила продажі до 26377 тон, що призвело до збільшення чистого доходу до 789202 тис. грн.

Згідно з аналізом, вартість продажу була найбільш неефективною для компанії, тому слід звернути увагу на зменшення цього предмета постійних витрат.

Скорочення витрат на продаж ТОВ «Южспецтехтранс» повинно включати:

- Ефективне обґрунтування всіх витрат, пов'язаних з дослідженням ринку, рекламою та стимулюванням збуту. З цією метою необхідно систематично аналізувати ресурси, необхідні для здійснення цих заходів та економічних показників діяльності підприємства;

- зменшення транспортних витрат на транспортування готової продукції шляхом оптимізації транспортних маршрутів для доставки продукції споживачам, що зменшило б загальну відстань транспорту. Необхідно також вжити комплексних заходів щодо вдосконалення організації роботи, пов'язаної із завантаженням продукції в транспортний засіб, оптимізацією наповнення транспорту з точки зору місткості та обсягу;

- підвищити ефективність запасів, створивши умови, необхідні для належного зберігання товарів, забезпечивши порядок їх відвантаження [17].

Крім того, постійні витрати можуть бути зменшені за рахунок зміни структури та збільшення обсягу виробництва, що, в свою чергу, зменшує виробничі витрати [10].

Компанія також повинна звернути увагу на зменшення змінних витрат. Зменшення змінних витрат на одиницю продукції збільшує прибуток від покриття на одиницю продукції. Ця зміна впливає на величину поточного прибутку та пороговий хід [18].

Планується, що компанія зможе зменшити змінні витрати на одиницю продукції на 0,8 грн. від 22,8 до 22,0 грн.

Знизивши змінні витрати на одиницю продукції на 0,8 грн точка беззбитковості підприємства зміститься вліво, а отже на проміжку O_6O_{61} він вже зможе отримувати прибуток при цьому виробляючи менший обсяг продукції (рис. 3.2)

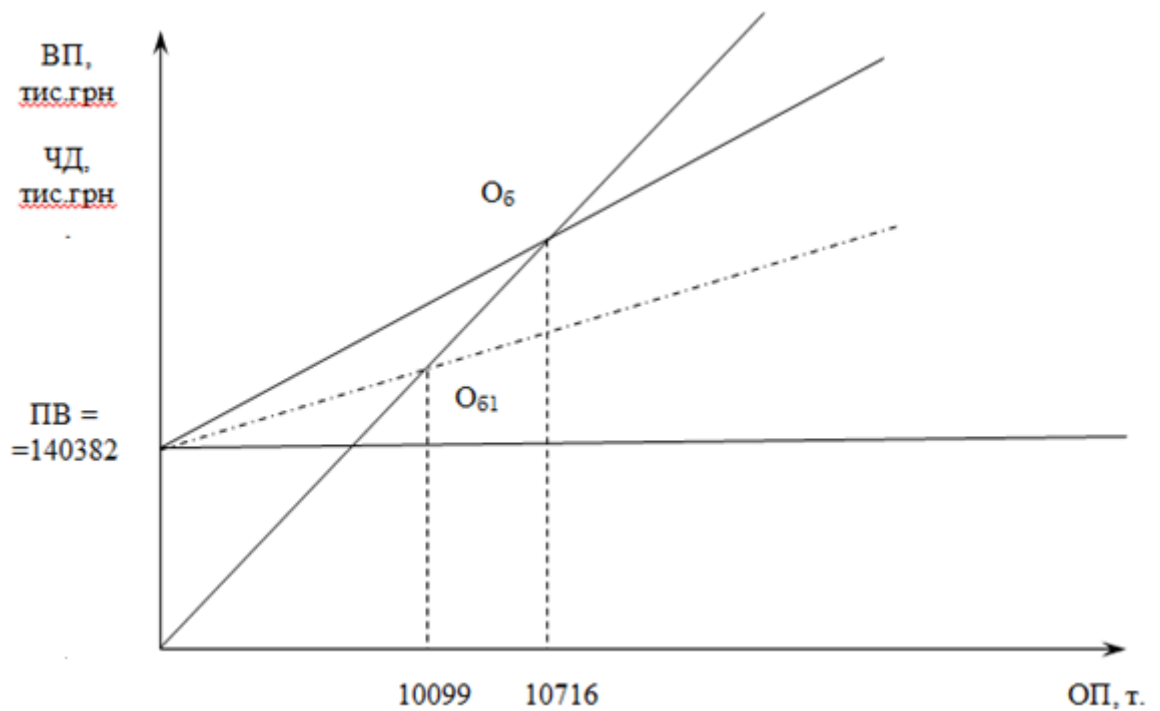

Рис. 3.2. Динаміка витрат, виручки та точка беззбитковості ТОВ «Южспецтехтранс» при зменшенні постійних витрат на 0,8 грн.

Таким чином, аналіз беззбитковості є надзвичайно важливим методом планування витрат на продукцію. Розрахунок залишку обсягів виробництва та визначення взаємозв'язку між прибутком і витратами та чистим доходом досить простий, простий для обчислення і дозволяє регулювати поточну діяльність підприємства. Однак залежність компанії від зовнішніх факторів, а також негативні тенденції фінансового стану компанії - зниження прибутковості операцій та активів, збільшення залежності від кредитування вимагають запровадження додаткового ефективного методу планування.

3.2. Планування собівартості продукції та її елементів ТОВ «Южспецтехтранс» на основі екстраполяції минулих подій

Екстраполяційні методи застосовуються при відносно стабільному розвитку підприємства (або окремих індикаторів його діяльності) або за наявності сезонних чи циклічних коливань із чіткою тенденцією. Під тенденцією

(від англ. Trend - напрям, тенденція) розуміється довгострокова тенденція зміни економічних показників в економічному прогнозуванні. Якщо розвиток показників фінансово-господарської діяльності підприємства в попередні періоди характеризувався значною нестабільністю та значними коливаннями фінансових коефіцієнтів, їх екстраполяція на майбутні періоди буде неможливою, а тому використання відповідних методів недоцільно.

Існує три основні групи методів прогнозування з використанням екстраполяції: методи обчислення засобів; екстраполяція тенденцій; експоненціальне згладжування.

Методи визначення засобів. Показники прогнозу часто розраховуються як середнє значення відповідних показників за попередні періоди. Середні значення в основному розраховуються за допомогою простого середнього арифметичного або середньозваженого середнього арифметичного алгоритму. Найбільш поширеним у процесі прогнозування є метод визначення ковзної середньої, за допомогою якого показники прогнозу обчислюються як середні значення відповідних показників за n попередніх періодів (замість використання всіх значень аналізованого часового ряду). Кожен наступний прогноз обчислюється на основі значень, отриманих за 3, 4, ... n попередніх періодів, замінюючи значення найбільш віддалених періодів новими.

Екстраполяція тенденцій. Екстраполяція тенденції розуміється як продовження тенденції, визначеної в процесі аналізу, щодо кількості динаміки, побудованої на основі емпіричних даних. Умовою використання цього методу прогнозування є стабільність факторів, що формують ідентифіковану тенденцію, а ключовим питанням є ідентифікація тенденції, характерної для досліджуваного ряду динаміки. Існують різні способи обчислення тенденції в теорії та практиці. Один з них - метод найменших квадратів. Якщо між величиною досліджуваного показника (x) та інтервалом часу (t) існує більш-менш стабільна лінійна залежність, то для виявлення тенденції доцільно побудувати лінію, яка описується лінійною регресією:

Компанія несе відповідальність за розрахунковий розрахунок доходів від

продажу, витрат на виробництво, витрат та прогнозує суму прибутку (збитку) для підготовки фінансового плану на 2020 р.

В таблиці 3.2 наведені дані на основі яких здійснюється фінансове планування та прогнозування прибутку ТОВ «Южспецтехтранс»

Таблиця 3.2

Фактичні показники для проведення планування та прогнозування прибутку ТОВ «Южспецтехтранс», тис. грн.

	2017	2018	2019
Виручка від реалізації	403393	558985	789202
Собівартість	337786	451617	600766
Адміністративні витрати	7104	7608	11299
Витрати на збут	50235	105585	129083

Залежність фактичних надходжень та видатків від фактору часу показана за допомогою будування різних типів лінії тренду. Це робиться для того, щоб визначити яка лінія точніше буде відображати подальший стан нарощування прибутку (збитків). Вибір найбільш адекватної однофакторної моделі залежності фактичних показників надходження грошових коштів (у) від фактору часу (х) здійснюється на основі коефіцієнта детермінації (R^2), який показує тісноту зв'язку між змінними у кореляційно-регресійній моделі.

Адекватною являється побудова поліноміальної моделі, яка представлена на рисунку 3.3.

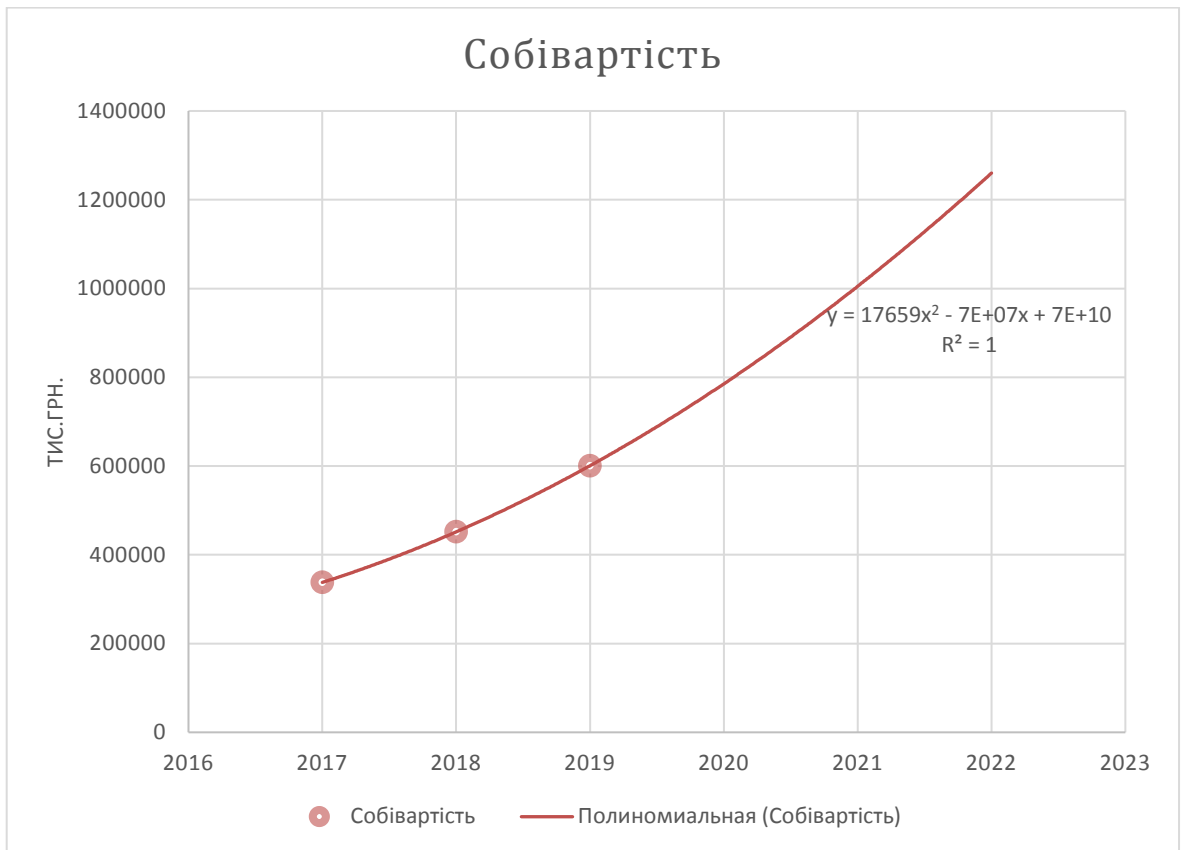

Рис. 3.3. Модель прогнозування собівартості ТОВ «Южспецтехтранс»

Як бачимо з рисунку 3.3, простежується стійке зростання собівартості продукції, що для підприємства свідчить або про розширення діяльності, або про ріст цін. Тобто однозначно стверджувати, що це є позитивним явищем без урахування факторів є не доцільним.

На рис.3.4 представимо прогноз адміністративних витрат підприємства, а на рис. 3.5 прогноз витрат на збут. Як бачимо, їх значення теж прогнозується до зростання у майбутніх періодах.

Рис. 3.4. Модель прогнозування адміністративних витрат ТОВ
«Южспецтехтранс»

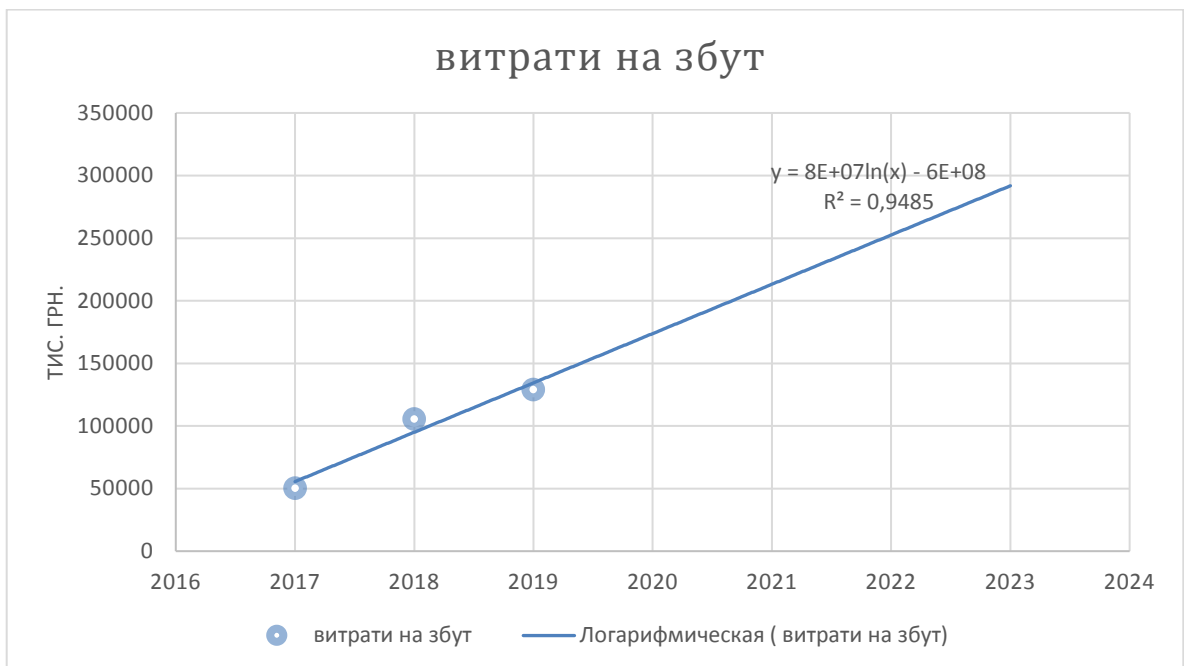

Рис. 3.5. Модель прогнозування витрат на збут ТОВ «Южспецтехтранс».

Прогноз адміністративних витрат та витрат на збут на 2020-2023 роки є негативним, оскільки прогнозується значне їх збільшення, що на тлі зростання собівартості може призвести до появи збитків. Підприємство повинно розробляти заходи щодо зниження собівартості, нарощування виторгу від реалізації та зниженню адміністративних витрат, які покликані захистити підприємство від банкрутства.

3.3. Планування собівартості ТОВ «Южспецтехтранс» шляхом розрахунків резервів її зниження за статтями

Загальні витрати і собівартість продажів у їх структурі багато в чому визначають фінансові результати компанії, а динаміка їх впливу зростає. На цій основі планується розробити зниження витрат у таких сферах:

- зниження вартості на 1 грн. проданої продукції;
- зниження виробничих витрат.

Оскільки витрати значною мірою визначають рівень прибутку, як один з головних способів поліпшити результативність діяльності, рекомендується розглянути можливість зменшення їх розміру за рахунок заощаджень. Слід пам'ятати, однак, що резерви щодо зменшення витрат не завжди є правильними, вони можуть завдати шкоди споживачам через використання неякісних матеріалів, невиконання певних операцій з виготовлення продукції для зменшення виробничих витрат тощо. Тому слід подбати про зменшення витрат і завжди передбачати наслідки управлінських рішень у цій галузі.

У структурі витрат завжди є окремі елементи, які дозволять економити ресурси, тим самим зменшуючи загальну вартість та збільшуючи прибуток. Однак, вивчаючи абсолютні значення витрат, важко визначити можливість їх зменшення. Тому необхідно розрахувати рівень витрат на 1 грн. чистий дохід компанії та порівняння для пошуку мінімального рівня в аналізованому періоді (табл. 3.3).

Дані з таблиці показують, що компанія досягла мінімальної вартості в 1 грн. чистий дохід у 2019 році лише для матеріальних витрат. Крім того, лише у 2019 році існує мінімальне значення суми операційних витрат на 1 грн чистого доходу, а саме 0,969 грн, що не перевищує 1. Усі інші статті надмірно використані, це означає, що існує резерв щодо зменшення витрат.

Таблиця 3.3

Рівень операційних витрат на 1 грн. чистого доходу ТОВ

«Южспецтехтранс»

Показник	Рік						Мінімальний рівень витрат
	2017		2018		2019		
	тис. грн.	на 1 грн. ЧД	тис. грн.	на 1 грн. ЧД	тис. грн.	на 1 грн. ЧД	
Чистий дохід	403393	-	558985	-	789202	-	-
Матеріальні витрати	331894	0,823	489890	0,876	594877	0,754	0,754
Витрати на оплату праці	33884	0,084	41314	0,074	76946	0,097	0,074
Відрахування на соціальні заходи	12586	0,031	14718	0,026	27693	0,035	0,026
Амортизація	17736	0,044	19349	0,035	32732	0,041	0,035
Інші операційні витрати	20610	0,051	10391	0,019	32201	0,041	0,019
Усього витрат	416710	1,033	575662	1,030	764449	0,969	0,908

Негативним за 2017 та 2018 роки є те, що операційні витрати перевищують чистий дохід підприємства, тому необхідно сприяти пошуку резервів до їх зниження.

У таблиці 3.4 наведено порівняння наявного рівня витрат підприємства та розрахованого оптимального рівня станом на 2019 рік. Отже, рівень загальних витрат на 1 грн. чистого доходу в 2019 році на 0,061 грн перевищує оптимальний, що в абсолютному вимірі становить майже 478563 тис.грн. і свідчить про неефективність системи управління витратами підприємства. Однак у той же час ця сума становить резерв зниження витрат підприємства. Найбільшим є рівень перевитрачання витрат на оплату праці, який становить 0,023 і призводить до надлишкового витрачання майже 18,5 млн. грн., та рівень перевитрачання інших операційних витрат 0,022 грн та 17 млн. грн. відповідно.

Таблиця 3.4

Визначення обсягів економії / перевитрачання ресурсів підприємства у
2019 році

Стаття витрат	Фактичний рівень		Оптимальний рівень		Економія/ перевитрачання	
	на 1 грн. ЧД	тис. грн.	на 1 грн. ЧД	тис. грн.	на 1 грн. ЧД	тис. грн.
Матеріальні витрати	0,754	594877	0,754	595058	0	0
Витрати на оплату праці	0,097	76946	0,074	58401	-0,023	-18545
Відрахування на соціальні заходи	0,035	27693	0,026	20519	-0,009	-7174
Амортизація	0,041	32732	0,035	27622	-0,006	-5110
Інші операційні витрати	0,041	32201	0,019	14995	-0,022	-17206
Усього витрат	0,969	764449	0,908	716595	-0,061	-47854

За іншими статтями рівень перевитрачання є значно нижчим і не перевищує 0,01, однак у будь-якому разі сума їх перевитрачання досягає майже 7 млн. грн. Тому доцільно зосередити зусилля на зниженні інших операційних витрат підприємства.

3.4. Оцінка впливу прогнозного рівня собівартості на ефективність діяльності підприємства

Порівняємо різні підходи до планування собівартості підприємства ТОВ «Южспецтехтранс». Результат планування собівартості та витрат на основі екстраполяції минулих років, переведений в таблиці 3.5

Таблиця 3.5

Результати планування ТОВ «Южспецтехтранс» на основі екстраполяції
минулих років

Показник	2019 рік	План на 2020,		План на 2021	
	тис. грн.	тис. грн	%	тис. грн	%
Виручка від реалізації	789202	892888	1168266	113,14	130,84
Собівартість продукції	600766	785233	130,71	1005018	127,99
Валовий прибуток	346276	527655	152,38	763248	144,65
Адміністративні витрати	11299	18177	160,87	28242	155,37
Витрати на збут	129083	152285	117,97	168494	110,64
Фінансовий результат	205894	357193	173,48	566512	158,60

Таким чином, планування собівартості на основі екстраполяції минулих років показало, що виручка від реалізації на наступний рік може зрости на 38% з подальшим зростанням ще на 34% в 2021 році. Майже аналогічна тенденція зі собівартістю, тільки її зростання може відбуватися більш повільно. Негативним в прогнозі є те, що зростання адміністративних витрат без дієвих заходів може відбуватися дуже швидкими темпами росту – 2020 рік – 60%, та подальший ріст на 55%. У той час, загальний фінансовий результат буде позитивним та може зрости в 2020 році майже на 73%, та в 2021 році темп росту може скласти 58% (рис. 3.6).

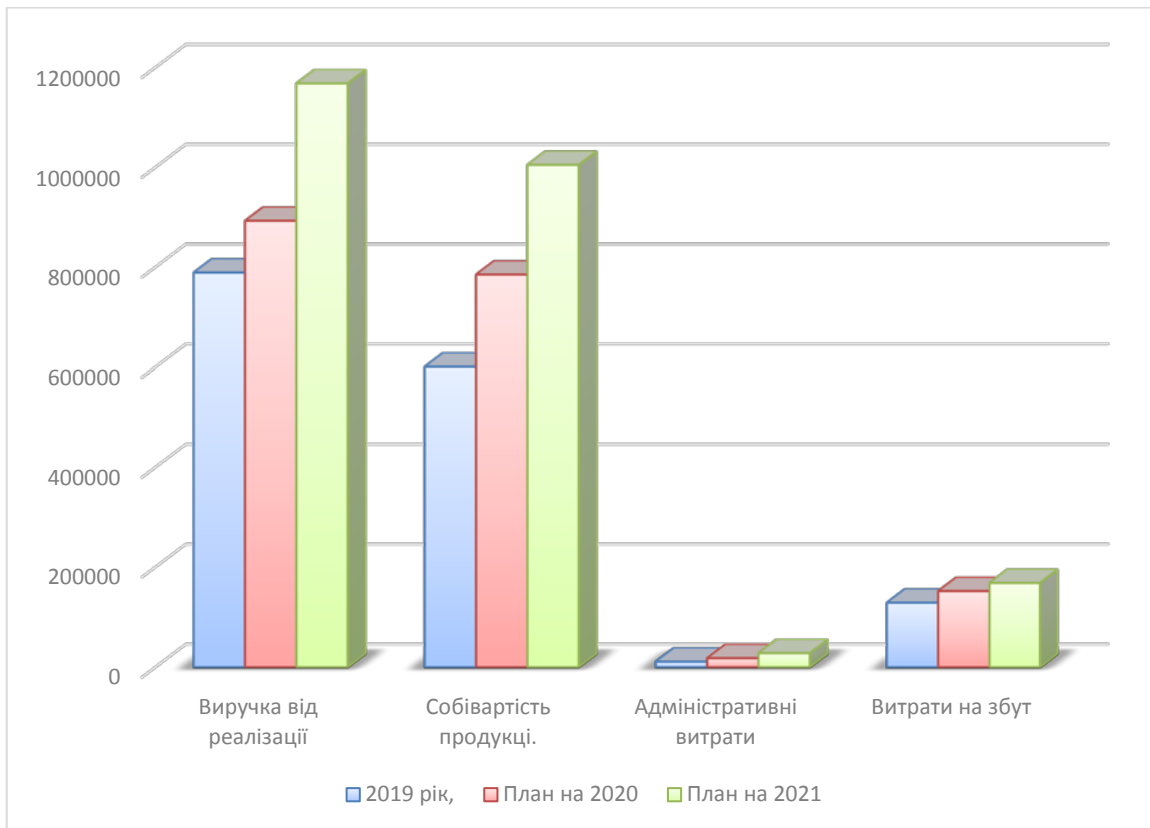

Рис. 3.6. Динаміка прогнозних значень діяльності підприємства

Розрахуємо планові зміни в витратах та обсягу від реалізація, які можуть бути сплановані до досягнення у плановому періоді з метою зниження збитків.

Фактична чиста виручка на підприємстві за 2017-2019 роки менша за її порогове значення. Постійні витрати окупаються неповністю за рахунок виручки, що приводить до появи не значного прибутку від реалізації, але негативно впливає на кінцеве значення чистого прибутку інші витрати підприємства. Змінюючи величину виручки від реалізації, а отже, величину змінних витрат, змінюється й собівартість продукції.

Враховуючи темпи зростання чистого доходу, визначимо прогнозний обсяг чистого доходу підприємства на 2020 рік методом екстраполяції, який становить 969671 тис. грн. На основі цього розраховані показники витрат, наведені таблиці 3.6.

Проаналізувавши наведені в таблиці дані, можна стверджувати, що за умови збереження наявних темпів росту виручки і витрат та без удосконалення

системи управління витратами підприємства перевитрачання ресурсів у 2020 році становитиме більше 116 млн. грн. Такі тенденції стосуються матеріальних витрат та амортизації, але економія за статтями витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи та інші операційні витрати складе лише близько 11 млн. грн., що ніяк не може покрити обсяги перевитрачання за іншими статтями.

Таблиця 3.6

Визначення планових показників витрат підприємства у 2020 році ТОВ
«Южспецтехтранс»

Стаття витрат	2019 рік		Плановий рік		Економія/ перевитрачання	
	тис. грн.	на 1 грн.ЧД	тис. грн.	на 1 грн.ЧД	тис. грн.	на 1 грн.ЧД
Матеріальні витрати	0,754	594877	0,754	731132	0	136254,9
Витрати на оплату праці	0,097	76946	0,074	71756	-0,023	-5190,35
Відрахування на соціальні заходи	0,035	27693	0,026	25211	-0,009	-2481,55
Амортизація	0,041	32732	0,035	33938	-0,006	1206,485
Інші операційні витрати	0,041	32201	0,019	18424	-0,022	-13777,3
Усього витрат	0,969	764449	0,908	880461	-0,061	116012,3

Для наочності фактичні та планові рівні витрат підприємства зображені на рисунку 3.7.

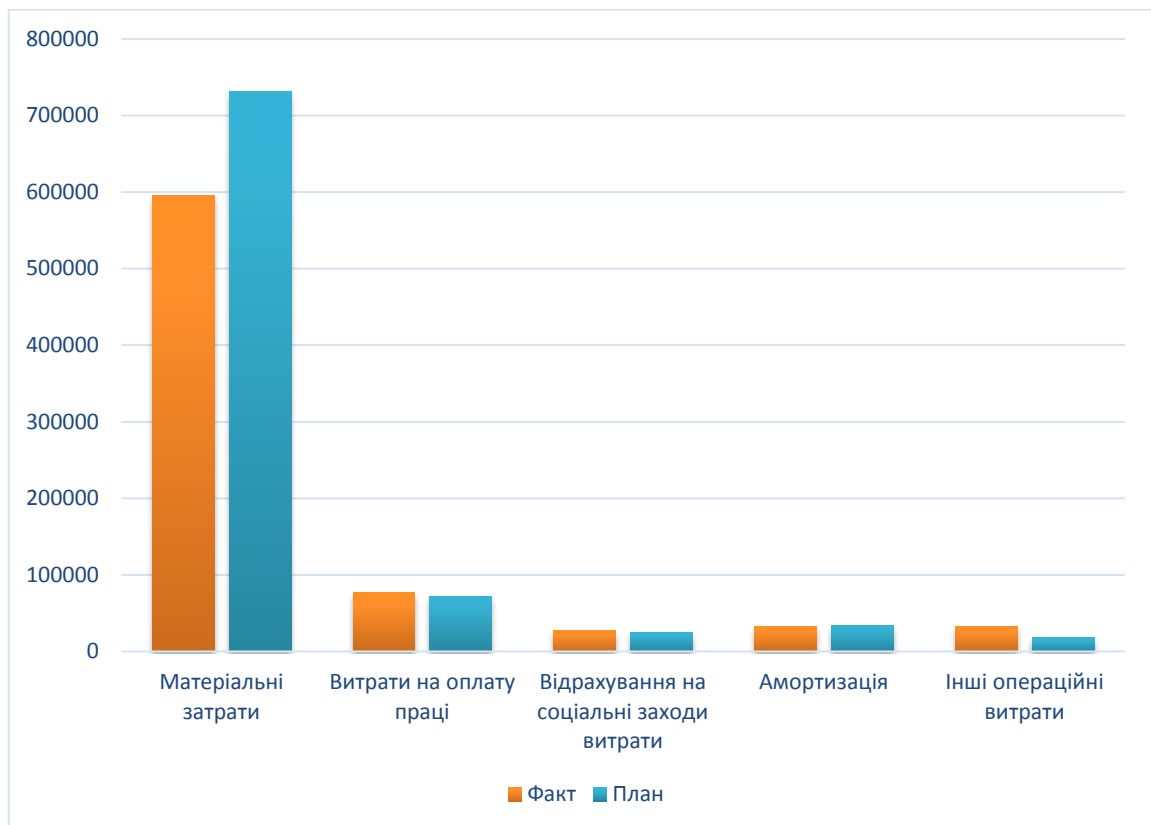

Рис. 3.7. Порівняння фактичного та планового рівнів витрат ТОВ «Южспецтехтранс» після пошуку резервів

Тому, якщо використовувати резерви для зменшення витрат, компанія може збільшити свої фінансові результати.

Одним з головних положень щодо збільшення валового прибутку та прибутку від продажу є зниження витрат. Можемо виділити наступні основні сфери зниження витрат виробництва для підприємств:

1. Підвищення технічного рівня. Ця сфера зниження витрат включає впровадження нової, передової технології, механізацію та автоматизацію виробничих процесів; поліпшення використання та застосування нових видів сировини; зміна конструкції та технічних характеристик виробів; інші фактори, що підвищують технічний рівень виробництва.

Зниження витрат може відбуватися при створенні автоматизованих систем управління, використанні комп'ютерів, вдосконаленні та модернізації наявного обладнання та технологій. Крім того, витрати зменшуються внаслідок

комплексного використання сировини, використання економічних замінників та повного використання відходів у виробництві. [20,].

Підвищення технічного рівня виробництва призведе до зниження витрат матеріалів. Наприклад, якщо компанія за рахунок будь-якого з перерахованих вище методів знижує вартість матеріалів з 108,7 тис. грн. до 100 тис.грн., загальні витрати знизяться майже на 2%, що призведе до невеликого, але все ж збільшення прибутку.

2. Удосконалення організації роботи. Зниження собівартості може статися внаслідок змін в організації виробництва поряд з розвитком спеціалізації виробництва; вдосконалення управління виробництвом та зниження витрат; поліпшення використання основних фондів; поліпшення матеріально-технічного забезпечення; зниження транспортних витрат; інші фактори, що підвищують рівень організації виробництва.

Скорочення поточних витрат є результатом кращого забезпечення первинного виробництва.

Поряд із покращенням використання основних фондів, зменшення витрат відбувається внаслідок підвищення надійності та довговічності обладнання; вдосконалення системи планових та профілактичних ремонтів; централізація та впровадження промислових методів ремонту, обслуговування та експлуатації основних фондів.

Також важливо знизити вартість адміністративної будівлі.. В основному це базується на спрощенні та зменшенні витрат на управління, на економії витрат на управління; а також у зменшенні витрат на оплату праці для допоміжних та допоміжних працівників.

3. Зміна розміру та структури продукції може призвести до відносного зменшення умовних постійних витрат (крім амортизації), амортизації, зміни обсягу та обсягу продукції, покращення її якості. Поряд зі збільшенням виробництва зменшується кількість умовно постійних витрат на одиницю продукції, що призводить до зменшення її собівартості.

4. Поліпшення використання природних ресурсів. Сюди входять: зміни складу та якості сировини; зміна продуктивності на місцях. Ці фактори в основному відображають вплив природних умов на величину змінних витрат.

Значні резерви полягають у зниженні витрат на підготовку та розробку нової продукції та нових технологічних процесів, у зменшенні витрат на стартовий період для нещодавно закінчених магазинів та споруд.

Основний спосіб зменшити виробничі витрати - зменшити ті витрати, які займають найбільшу частку в його структурі. Згідно з попереднім аналізом, було встановлено, що найбільшу питому вагу мають інші операційні та трудові витрати. Зниження собівартості продукції насамперед забезпечує підвищення ефективності. Поряд зі збільшенням продуктивності праці зменшуються витрати на одиницю продукції, а отже, зменшується частка заробітної плати у структурі витрат.

Враховуючи специфіку сфери діяльності, ми вважаємо за доцільне впровадити заходи щодо зменшення витрат на такі предмети, як матеріальні витрати, витрати на оплату праці та адміністративні витрати. Перші дві сфери включаються до собівартості реалізованих товарів, тому вони допоможуть знизити її рівень.

Положення щодо зниження матеріальних витрат ТОВ "Южспецтехтранс" можна визначити:

- переключення постачальників сировини для залучення ресурсів за нижчими цінами;
- більш повне використання сировини та матеріалів при виконанні робіт;
- посилення контролю над виробництвом, щоб уникнути крадіжок матеріалів.

Положення щодо зниження витрат компанії включають:

- підвищення продуктивності праці шляхом побудови ефективної системи стимулювання працівників;
- оптимізація кількості працівників за певними категоріями та професіями;
- підвищення кваліфікації працівників.

Положення щодо зниження адміністративних витрат компанії включають такі заходи:

- оптимізація кількості управлінського персоналу, що зменшить як витрати на їх винагороду, так і внески до фондів соціального страхування;
- пошук нових банків, що обслуговують, щоб зменшити витрати на клірингові та платіжні послуги;
- ретельна експлуатація наявної оргтехніки, що зменшить витрати на її ремонт.

Тому система управління витратами ТОВ «Южспетстехтранс» є неефективною, оскільки рівень витрат становить 1 грн. чистий дохід на кінець періоду, що розглядається, для більшості позицій перевищує мінімальний. Однак з цієї причини компанія має значні резерви для зниження витрат, зокрема в частині матеріальних, адміністративних та трудових витрат. За умови використання всіх наявних резервів фінансовий результат компанії можна збільшити приблизно на 6 млн. Грн.

Планування витрат корисно для розробки шляхів комерційної політики підприємства. Аналіз взаємозв'язку між обсягом продажів, витратами, прибутком є перспективною сферою розвитку підприємства при формуванні та розвитку ринкових відносин.

Тому, щоб більш ефективно планувати витрати та визначати шляхи їх зменшення, краще використовувати метод, який враховує основні напрямки діяльності підприємства, які дозволять змінювати елементи витрат за статтями.

Висновки по розділу 3

Розглянуті наступні методи планування собівартості – на основі екстраполяції результатів минулих років, побудови крапки беззбитковості та визначення резервів зниження / зростання собівартості.

Підходи, які запропоновані в розділі, планування собівартості на основі екстраполяції минулих років показало, що виручка від реалізації на наступний

рік може зрости на 38% з подальшим зростанням ще на 34% в 2017 році. Майже аналогічна тенденція зі собівартістю, тільки її зростання може відбуватися більш повільно. При плануванні за допомогою крапки беззбитковості визначено, що при плануванні зниження постійних витрат на 0,8 грн від існуючого стану, підприємство можливо отримує прибуток при незмінних виторгу від реалізації, адміністративних та змінних витрат.

Пошук резервів зниження собівартості показав, що рівень загальних витрат на 1 грн. чистого доходу в 2019 році на 0,061 грн перевищує оптимальний, що в абсолютному вимірі становить майже 478563 тис.грн. Однак у той же час ця сума становить резерв зниження витрат підприємства. Найбільшим є рівень перевитрачання витрат на оплату праці, який становить 0,023 і призводить до надлишкового витрачання майже 18,5 млн. грн., та рівень перевитрачання інших операційних витрат 0,022 грн та 17 млн. грн. відповідно. За іншими статтями рівень перевитрачання є значно нижчим і не перевищує 0,01, однак у будь-якому разі сума їх перевитрачання досягає майже 7 млн. грн. Тому доцільно зосередити зусилля на зниженні інших операційних витрат підприємства.

Резервами скорочення собівартості на ТОВ «Южспецтехтранс» можна визначити: зміну постачальників сировини і матеріалів з більш низькими цінами; повніше використання сировини і матеріалів при виконанні робіт; посилення контролю на виробництві.

До резервів зниження витрат підприємства на оплату праці варто віднести: підвищення продуктивності праці шляхом стимулювання працівників; оптимізація чисельності працівників; підвищення кваліфікації працівників.

До резервів зниження адміністративних витрати підприємства можна віднести такі заходи: оптимізація чисельності управлінського персоналу; обережна експлуатація наявної оргтехніки, що дозволить знизити витрати на її ремонт.

Для планування зниження собівартості необхідно планувати подальший розвиток з можливими негативним або позитивними наслідками.

ВИСНОВКИ

В процесі написання роботи було з'ясовано, що собівартість продукції можна вважати найбільш важливим з економічної точки зору показником, адже більшість видів виробничих витрат акумульовано саме в показнику собівартості. Собівартість продукції визначається різними методами в залежності від організації і технології виробництва, а також характеру виробленої продукції. В усіх випадках спочатку обчислюється собівартість виду продукції, а потім собівартість її одиниці.

Дослідження взаємозв'язку собівартості та прибутку показав, що зниження собівартості є джерелом прибутку. Собівартість продукції характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, оскільки в ній відображають: рівень організації виробничого процесу; технічний рівень; продуктивність праці та інше.

У результаті проведення аналізу собівартість продукції ТОВ «Южспецтехтранс» встановлено наступне. Розрахунок показників, які характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства свідчить, що функціонування підприємства було досить успішним протягом 2017-2018. Головним підтвердженням цього є зростання обсягу чистого прибутку майже в 6 раз - на 45145 тис. грн. та показника рентабельності діяльності на 7,6 %. Проте, в 2019 році дана тенденція пішла на спад, оскільки обсяг чистого прибутку зменшився на 69, 2 % порівняно з 2018 роком, а коефіцієнт рентабельності діяльності зменшився на 7,4 % і практично досяг рівня 2017 року.

Головним чином функціонування ТОВ «Южспецтехтранс» в 2019 році суттєво погіршилось внаслідок стрімкого витрат підприємства загалом протягом аналізованого періоду на 88,1 %. В більшій мірі вони зросли за рахунок операційної діяльності, в розрізі якої матеріальні затрати зросли на 79,2 %, виплати на оплату праці - на 127,1 % та інші операційні витрати - на 56,2 %. Також вагомий вплив на збільшення сукупних витрат підприємства зіграли

витрати від фінансової діяльності, ріст яких протягом 2017-2019 років склав 314,3 %.

Причиною такого значного збільшення витрат стало їхнє неефективне формування. Зокрема, коефіцієнт покриття витрат на збут зменшився на 1,92 грн., що свідчить про те, що обсяг чистого доходу, який створював «Южспецтехтранс» даний вид витрат поступово зменшувався. Також неефективність формування витрат на збут підтверджує коефіцієнт окупності, який протягом 2017-2019 років зріс на 31,34 %.

Неефективно також були сформовані витрати від іншої операційної, зокрема в 2019 році, так як коефіцієнт покриття інших операційних витрат зменшився на 19,87 грн., а також від фінансової - чиста рентабельність яких зменшилась на 49,7 % та інвестиційної діяльності - зменшення чистої рентабельності склало 76 %.

Для врегулювання поточної діяльності та її покращення в майбутньому підприємству необхідно оптимізувати дані витрати та здійснити наступні заходи:

- зменшити рівень постійних витрат за рахунок витрат на збут шляхом зменшення транспортних витрат на перевезення готової продукції, підвищення ефективності утримання складських запасів, контролю всіх витрат, пов'язаних із дослідженням ринку, реклами. Це допоможе уникнути підприємству можливих ризиків обумовлених значним показником операційного левериджу та буде гарантувати підприємству більшу стабільність.

- зменшити рівень змінних витрат через оптимізацію собівартості, зокрема витрат на оплату праці - шляхом усунення дублювання функцій, переглядання норм праці, ефективної системи матеріального стимулювання персоналу тощо, а також застосувавши додаткові резерви зниження собівартості - підвищення технічного рівня виробництва, покращення використання природних ресурсів, усунення перевитрат матеріалів та понадпланових відходів, втрат від браку, фактів бездіяльності основних засобів. Це приведе до зменшення рівня беззбитковості і поліпшення результатів функціонування підприємства.

Розглянуті наступні методи планування собівартості – на основі екстраполяції результатів минулих років, побудови крапки беззбитковості та визначення резервів зниження / зростання собівартості.

Підходи, які запропоновані в розділі, планування собівартості на основі екстраполяції минулих років показало, що виручка від реалізації на наступний рік може зрости на 38% з подальшим зростанням ще на 34% в 2017 році. Майже аналогічна тенденція зі собівартістю, тільки її зростання може відбуватися більш повільно. При плануванні за допомогою крапки беззбитковості визначено, що при плануванні зниження постійних витрат на 0,8 грн від існуючого стану, підприємство можливо отримує прибуток при незмінних виторгу від реалізації, адміністративних та змінних витрат.

Пошук резервів зниження собівартості показав, що рівень загальних витрат на 1 грн. чистого доходу в 2019 році на 0,061 грн перевищує оптимальний, що в абсолютному вимірі становить майже 478563 тис.грн. Однак у той же час ця сума становить резерв зниження витрат підприємства. Найбільшим є рівень перевитрачання витрат на оплату праці, який становить 0,023 і призводить до надлишкового витрачання майже 18,5 млн. грн., та рівень перевитрачання інших операційних витрат 0,022 грн та 17 млн. грн. відповідно. За іншими статтями рівень перевитрачання є значно нижчим і не перевищує 0,01, однак у будь-якому разі сума їх перевитрачання досягає майже 7 млн. грн. Тому доцільно зосередити зусилля на зниженні інших операційних витрат підприємства.

Резервами скорочення собівартості на ТОВ «Южспецтехтранс» можна визначити: зміну постачальників сировини і матеріалів з більш низькими цінами; повніше використання сировини і матеріалів при виконанні робіт; посилення контролю на виробництві.

До резервів зниження витрат підприємства на оплату праці варто віднести: підвищення продуктивності праці шляхом стимулювання працівників; оптимізація чисельності працівників; підвищення кваліфікації працівників.

До резервів зниження адміністративних витрати підприємства можна віднести такі заходи: оптимізація чисельності управлінського персоналу;

обережна експлуатація наявної оргтехніки, що дозволить знизити витрати на її ремонт.

Для планування зниження собівартості необхідно планувати подальший розвиток з можливими негативним або позитивними наслідками. Керівництву підприємства необхідно пам'ятати, що зниження в довгостроковому періоді витрат, з метою оптимізації їхнього рівня є прямим шляхом до покращення фінансового стану організації і забезпечення прибутковості діяльності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від від 25.09.2014 N 1125 (z0970-09). - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027%2D00&p=1154500791191400>.
2. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – К. : Знання-Прес, 2004 – 291 с.
3. Власова Н. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 271 с.
4. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 256 с.
5. Зятковський І. В. Фінанси підприємств: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / І. В. Зятковський – К. : Кондор, 2003. – 364 с.
6. Онисько С.М.Фінанси підприємств: Підручник для студентів вищих закладів освіти/ С.М. Онисько, П.М. Марич. -2-ге вид., випр. і доп.. -Львів: Магнолія плюс, 2006. -367 с.
7. Партин Г. О. Фінанси підприємств : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. – К.: Знання, 2006. – 379 с.
8. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств./ А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк, та інші. -Київ: КНЕУ, 2004. -546 с.
9. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
10. Стасюк Г. А. Фінанси підприємств./ Г. А. Стасюк. - Херсон: ОЛДІ-плюс, 2004. -480 с.
11. Степаненко В. С. Економіка: навч. посіб. / за ред. С.В. Степаненка. – 2-ге вид. [доп.]. – К. : КНЕІ, 2001. – 306 с.
12. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств:Практикум./ О.С. Філімоненков. - К.: Ельга,Ніка-Центр, 2003. -208 с.

13. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 566с.
14. Андросова О.Ф. Облік і аналіз собівартості продукції на промисловому підприємству / О. Ф. Андросова, Г. В. Бойченко // Економічний простір. – 2014. - №25. – С.269-274.
15. Дикий С.С. Удосконалення обліку затрат і калькулювання собівартості продукції лісозаготівель з метою комплексного використання лісосічного фонду / С.С. Дикий // Науковий вісник. – 2013. - № 18.1. – С.85-90.
16. Крисанов Д.Ф. Формування собівартості продукції і прибутків товаровиробників у харчовому ланцюзі / Д. Ф. Крисанов, О. М. Варченко, М. Є. Рогоза // Економіка і прогнозування. – 2014. - №2. – С.52-69
17. Міценко Н.Г. Собівартість продукції як економічна категорія та її місце серед витрат підприємства / Н. Г. Міценко, С. В. Мизгала // Науковий вісник НТЛУ України. – 2014. - №19.4. – С.129-132.
18. Несвет В. І. До питання формування концепції управління собівартістю продукції / В.І. Несвет // Вісник економічної науки України. – 2006. - №1. – С.109-112.
19. Радченя Л.І. Економічна сутність витрат виробництва / Л. І. Радченя // Фінанси облік і аудит. – 2014. - №13. – С. 273-277
20. Семенов А.Г. Резерви зниження собівартості автомобілебудівної компанії / А. Г. Семенов // Вісник економічної науки України. – 2006. - №2. – С.137-141.
21. Філінков О. Розміри підприємств і собівартість продукції / О. Філінков // Економіка України. – 2003. - №9. – С.42-46.
22. Цигилик І.І. Виробничі затрати і вплив людського фактора на їх використання / І. І. Цигилик, В.Ф Морицян, О. М. Морицян // Вісник Прикарпатського університету. – 2014. - №7. – С. 22-27.

Додаток А

Звіт про фінансові результати ТОВ «ЮЖСПЕЦТЕХТРАНС» за період з 2017 по 2019 рр., тис. грн.

Стаття	Рік		
	2017	2018	2019
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	403393	558985	789202
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	(337786)	(451617)	(600766)
Валовий прибуток	65607	107368	188436
Інші операційні доходи	25147	40106	19518
Адміністративні витрати	(7104)	(7608)	(1299)
Витрати на збут	(50235)	(105585)	(129083)
Інші операційні витрати	(21585)	(10401)	(23301)
Фінансові результати від операційної діяльності	11830	23880	44271
Доход від участі в капіталі	0	41577	0
Інші фінансові доходи	902	561	214
Інші доходи	675	11032	1838
Фінансові витрати	(5044)	(17500)	(20899)
Втрати від участі в капіталі	(0)	(0)	(0)
Інші витрати	(0)	(715)	(916)
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування прибуток	8363	58835	24508
Податок на прибуток від звичайної діяльності	(535)	(5862)	(8205)

Фінансові результати від звичайної діяльності	4749	52973	16303
Чистий прибуток	7828	52973	16303

Найменування показника	Рік		
	2017	2018	2019
Матеріальні затрати	331894	489890	594877
Витрати на оплату праці	33884	41314	76946
Відрахування на соціальні заходи	12586	14718	27693
Амортизація	17736	19349	32732
Інші операційні витрати	20610	10391	32201
Разом	416710	575662	764449

